

ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมี ความสำคัญที่สุดและต้องมีลักษณะหลากหลาย โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนา คนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อ สังคม (กรมการศาสนา. 2556 : 1-5)

การศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้อง พัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคน ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จัก พึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การปลูกฝังและเสริมสร้างวินัย ให้แก่คนในชาติ จึงต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่ปล่อยให้เป็นการกระทำที่ ของรัฐบาลหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของประชาชนใน ชาติและทุกฝ่ายจะต้องช่วยเหลือและร่วมมือกัน โดยเริ่มต้นที่เยาวชน ซึ่งกำลังจะเป็นกำลัง สำคัญของประเทศชาติด้วยการฝึกฝน อบรมจนเป็นนิสัย และนาระเบียบวินัยที่ฝึกฝนไว้นั้น ออกไปปฏิบัติจริงในชุมชนท้องถิ่นหรือสถานที่ทำงาน ให้ประพฤติปฏิบัติที่ดีควบคู่ไปกับความมีวินัย (ไพโรจน์ เนียมนาค. 2553 : 3)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติให้ภาครัฐต้องให้ ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนาทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ เพื่อส่งเสริม คุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 หมวด 1 บททั่วไป เกี่ยวกับความมุ่งหมาย และหลักการในมาตรา 6 ได้กล่าวไว้ว่า “การ จัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข” ดังนั้นนิสิตในระดับอุดมศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องปลูกฝังในด้าน คุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน คือเกิดผลที่ถาวร การพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติ ปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข บัณฑิตต้องมี คุณลักษณะดังนี้ ขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ มีระเบียบวินัย และ มีความ รับผิดชอบ ซึ่งเป็นผลโดยตรง มาจากเรื่องของการปลูกฝัง ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม จริยธรรมเป็นหลักความประพฤติ หรือ แนวทางในการปฏิบัติตนที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อ

สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรมและศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ดังนั้นการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน เป็นแนวทางที่สามารถเสริมสร้าง

จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบ สำหรับนิสิตได้ อย่างมีคุณค่าและเกิดความยั่งยืน

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาพฤติกรรมของนิสิตที่เบี่ยงเบนไปในทางเสียก่อนการกระทำผิดมีเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นที่ทุกองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิสิตควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อความอยู่รอด ปลอดภัย ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ มุ่งเสริมสร้างนิสิตให้มีคุณธรรม นำความรู้ จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคน วิธีเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ นิสิต นั้นมีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการอบรมสั่งสอนโดยตรงของผู้ปกครองหรืออาจารย์ ผู้เกี่ยวข้อง การฝึกการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม เป็นต้น และรูปแบบการสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม แก่นิสิต คือ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งในแง่ของความคิด พฤติกรรม หรืออารมณ์ความรู้สึก อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นิสิต(ฤกษ์ชัย เพ็ชรคง. 2556 : 1-2)

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันสภาพทั่วไป วิธีการเรียนการสอนที่พบมากที่สุดจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ การสอนที่เน้นการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมชั้น ปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีในด้านต่าง ๆ ด้านผู้สอน พบปัญหาเช่น ผู้สอนมักมีการสอนแบบบรรยาย วิธีการสอนใช้การถ่ายทอดความรู้ไม่ถ่ายทอดความคิด เป็น ทำเป็น มุ่งเน้นการท่องจำ ไม่สามารถปลูกฝังความรักที่จะเรียนรู้ เน้นภาคทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ขาดทักษะและเทคนิคในการผลิตและใช้อุปกรณ์การสอน ขาดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็นจริง การเรียนการสอนเน้นด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพในเชิงจริยธรรม การใช้วิธีสอนเป็นกลุ่มใหญ่เป็นวิธีที่ทำให้อาจารย์และนิสิตไม่ค่อยมีความใกล้ชิดกัน เป็นต้น ด้านผู้เรียน บุคลิกภาพของบัณฑิตยังบกพร่องในด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความอดทน และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังพบว่าบัณฑิตในระดับปริญญาตรีขึ้นไปขาดทักษะและประสบการณ์ในการค้นคว้าวิจัย ขาดทักษะ ขาดคุณธรรมจริยธรรมที่ดีของนิสิต คือความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและ

ส่วนรวม (พันธศักดิ์ พลสารัมย์ และคณะ. 2543 : 124-130) ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ขาดการปลูกฝังในด้าน คุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบจายหาย ไม่เกิดผลที่ถาวร ในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติ ปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ในการพิจารณารับคนเข้าทำงาน ในหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่างๆ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนมากต้องการบัณฑิต ที่มีคุณลักษณะ ดังนี้ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ และ มีความรับผิดชอบ ซึ่งปรากฏการณ์ในสังคมดังกล่าวมานี้เป็นผลโดยตรง มาจากเรื่องของการปลูกฝัง ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม นั่นเอง จริยธรรม เป็น หลักความประพฤติ หรือ แนวทางในการปฏิบัติตนที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรมและศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน คุณธรรม เป็นสถานะที่อยากให้เราทำอะไรที่เป็นคุณ ศีลธรรม เป็นสถานะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิด หรือบอกไม่ไห้คนอื่นทำ ทั้งคุณธรรม และ ศีลธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเรา ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร คือ เป็นตัวกำหนด จริยธรรม จริยธรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลมาจากศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ประเพณี และ กฎหมาย (เชวง เตชะ โกศยะ. 2554 : 5-10)

ดังนั้นการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน เป็นแนวทางที่สามารถเสริมสร้างจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบต่อ นิสิต ได้อย่างมีคุณค่าและเกิดความยั่งยืน นิสิตสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. หลักการ แนวคิด และทฤษฎี

หลักการแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ยึดหลักแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Model)

รูปแบบ (Model) เป็นเครื่องมือทางความคิดที่ใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ หรือ ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย ซึ่งสร้างขึ้นจากความคิด ประสบการณ์ หรือทฤษฎี และหลักการต่างๆ ลักษณะที่สำคัญของรูปแบบคือ จะต้องนำไปสู่การทำนายผล (Prediction) ที่สามารถพิสูจน์ได้ โครงสร้างของรูปแบบจะต้องมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่สามารถอธิบาย ปรากฏการณ์ได้ และสามารถสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ได้ (ทิสนา แชนมณี. 2545: 218-221) รูปแบบการเรียนการสอน จึงหมายถึง สภาพหรือลักษณะของการเรียนการสอนที่ ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการ เรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้การเรียนการสอนนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอน จึงต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลัก ของรูปแบบการเรียนการสอนนั้นๆ
2. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ของระบบให้สามารถนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ
4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้ กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนการสอน จะต้องสามารถทำนายผลที่จะเกิดตามมาได้ และมีศักยภาพในการสร้างความคิดรวบยอดและความสัมพันธ์ใหม่ๆ ได้ “รูปแบบการเรียน การสอน” มีความหมายเหมือนกันกับ “ระบบการเรียนการสอน” แต่นิยมใช้ต่างกันในแต่ละแบบ

ใหญ่และระบบย่อย โดยนิยมใช้คำว่า “ระบบ” กับการจัดการเรียนการสอนในระบบใหญ่ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญในภาพรวม ส่วน “รูปแบบ” จะใช้กับระบบที่น้อยกว่าโดยเฉพาะกับวิธีสอน และยังพบว่า มีการใช้คำที่มีความหมายเดียวกันกับรูปแบบการเรียนการสอนอีก

หลายคำได้แก่ “การสอน” “กระบวนการเรียนการสอน” “การจัดการเรียนการสอน” “รูปแบบการสอน” “รูปแบบการจัดการเรียนการสอน” (ทิสนา แจมมณี. 2545: 221,273) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “รูปแบบการจัดการเรียนการสอน” เนื่องจากเห็นว่า เป็นคำที่ครอบคลุมทั้งมโนทัศน์และกระบวนการตามคำกล่าวที่ว่า การจัดการเรียนการสอนจะกลายเป็นรูปแบบได้ จะต้องผ่านการจัดองค์ประกอบต่างๆอย่างเป็นระบบระเบียบ (ทิสนา แจมมณี. 2545: 220)

รูปแบบการเรียนการสอนสามารถนำเสนอในรูปแบบ โครงสร้างหรือแบบแผนที่แสดงกระบวนการ ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเอาไว้อย่างเป็นระบบและสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละขั้นตอนจะระบุหรือบ่งบอกพฤติกรรมการเรียนรู้จากการเรียนการสอน รูปแบบการสอนจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้สอนมองเห็นกระบวนการสอนอย่างเป็นขั้นตอนและเป็น การชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการทำงานเกี่ยวกับการสอนที่จัดทำขึ้น อย่างเป็นระบบระเบียบ โดยวางแผนการจัดองค์ประกอบและงานเกี่ยวกับการสอน อย่างมี จุดหมายที่เฉพาะเจาะจงที่จะให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง

รูปแบบการเรียนการสอนจึงจัดได้ว่าเป็นกรอบกระบวนการสอน (Teaching process frame) หรือแบบแผนการสอน (Teaching pattern) ที่แสดงกระบวนการจัดขั้นตอนและ กิจกรรมการสอนเอาไว้อย่างมีระเบียบและเป็นระบบ ทุกขั้นจะมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และในแต่ละขั้นจะชี้นำหรือบ่งบอกถึงพฤติกรรมของการเรียนการสอนที่ทำให้ นักเรียนเกิดความรู้ โดยครูผู้สอนสามารถจะนำเอาวิธีการสอน เทคนิค การสอนกิจกรรมการสอนอื่นๆ รวมทั้งสื่อ การสอนประเภทต่างๆมาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน แล้วใช้ดำเนินการสอนภายใต้ เงื่อนไขกระบวนการสอนตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบนั้นๆ เพื่อมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

รูปแบบการเรียนการสอนจึงเป็นแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็น ระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการการเรียนรู้หรือการสอนที่เป็นรูปแบบนั้น ยึดถือ และรับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตาม จุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้นๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนินการสอนดังกล่าวมัก

ประกอบด้วยทฤษฎี/หลักการนั้นยึดถือและกระบวนการสอนที่มีรูปแบบเฉพาะ อันจะนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนด ซึ่งผู้สอนนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดและดำเนินการสอนอื่นๆที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้ (ทศนา เขมมณี. 2550 :

477)

2. แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน

2.1 รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดของรูปแบบ

ในปี พ.ศ. 2526 สุมน อมรวิวัฒน์ นักการศึกษาไทยผู้มีชื่อเสียงและมีผลงานทางการศึกษาจำนวนมาก ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มาสร้างเป็นหลักและขั้นตอนการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิด โดยแยกคาย และนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ไขปัญหาคืออย่างเหมาะสม (สุมน อมรวิวัฒน์.2533:161)

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด(โยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจและการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ (สุมน อมรวิวัฒน์.2533:161-166)

1. ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน

1.1 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ได้แก่ เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน วัยของผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน

1.2 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึงครูทำตนให้เป็นที่เคารพของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพที่ดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุขภาพจิตที่ดี มีความมั่นใจในตนเอง

1.3 การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

1) ใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

2) จัดกิจกรรมชั้นนำที่สนุก น่าสนใจ

3) ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

2. ชั้นสอน

2.1 ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็น

สำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

2.2 ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

2.3 ครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

2.4 ครูจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

2.5 ครูฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลองทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

2.6 ศิษย์ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

2.7 ศิษย์ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก และการตัดสินใจ

3. ชั้นสรุป

3.1 ครูและศิษย์รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติการทุกขั้นตอน

3.2 ครูและศิษย์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

3.3 ครูและศิษย์สรุปผลการปฏิบัติ

3.4 ครูและศิษย์สรุปบทเรียน

3.5 ครูวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

ผลที่ได้รับจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ ซึ่งผู้เรียนจะพัฒนาทักษะในการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม (ทิตานา แจมมณี. 2551 : 278-279)

2.2 วิธีสอนแบบพระพุทธรเจ้า

แนวการสอนของพระพุทธรเจ้า (วรวิทย์ วสันตารกร. 2545 : 29) มีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. สันตัสสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เห็นจริง

2. สมหาปนา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง

3. สมุดเตชณา พระองค์จะใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังตึกคัก กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ

4. สัมปหังสนา ในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการ

เรียนรู้

2.3 การสอนด้วยการยึด 4 โภ

การสอนที่ได้ผลดีนั้น ต้องเป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยวาทศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะในการสอนของพระพุทธเจ้าในการสั่งสอนสาวกทุกครั้ง อันประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ

1. สันทัสสโก สอนให้เห็นคือให้รู้แจ้งเห็นจริงด้วยใจเหมือนตาเห็น
2. สมหาทปโก สอนให้เชื่อคือชักชวนให้ปฏิบัติตาม
3. สมุดตเตชโก สอนให้กล้าคือเร้าให้ผู้ฟังมีความกล้าหาญในการปฏิบัติ

ตามนั้น

4. สัมปหังสโก สอนให้สนุกคือให้ผู้ฟังมีความร่าเริงแจ่มใส เข้มแข็งในการฟังและปฏิบัติตาม

2.4 การสอนแบบโบราณ

เรียกกันว่าการสอนรูปแบบหัวใจนักปราชญ์ 4 ประการ คือ ดังต่อไปนี้

1. สุ (สุตตะ) คือสอนให้รู้จักฟัง
2. จิ (จิตตะ) คือสอนให้รู้จักคิด
3. ปุ (ปุจฉา) คือสอนให้รู้จักถาม
4. ติ (ติจิตตะ) คือสอนให้รู้จักเขียน

2.5 การสอนแบบอริยสัจ

คือสอนแบบตั้งปัญหา และแก้ปัญหา 4 ประการ คือ

1. ทุกข์ คือสอนให้รู้จักปัญหา ให้เห็นปัญหา คือตัวทุกข์
2. สมุทัย คือสอนให้รู้จักสาเหตุของปัญหา คือเหตุเกิดทุกข์
3. นิโรธ คือสอนให้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาด้วยการทดลอง เก็บข้อมูลเพื่อ

นำมาแก้ปัญหาให้ได้จนหมดปัญหา

4. มรรค สอนให้รู้จักสรุปผลที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา แล้วสามารถ

นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนิสิต
ได้บูรณาการหลักการสอน ดังนี้

หลักโยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมต่อมาที่ใช้ถือเป็นองค์ประกอบภายใน

หมายถึง การพิจารณาสืบค้นถึงต้นเหตุ การใช้ความคิดสืบสาวตลอดสาย การคิดอย่างมีระเบียบ การรู้จักคิดพิจารณาด้วยอุบาย การคิดแยกแยะ พิเคราะห์ผลตามสภาพของสิ่งนั้น ๆ โดยไม่เอาความรู้สึกเข้าร่วมด้วย เริ่มตั้งแต่นำความเข้าใจตามแนวศรัทธาไปเป็นพื้นฐานในการใช้ความคิดอย่างอิสระด้วย โยนิโสมนสิการ ทำให้ปัญญาเจริญยิ่งขึ้น หากเด็กปฐมวัยได้รับการฝึกอย่างถูกต้องจากองค์ประกอบภายใน เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นคนที่คิดอย่างมีระบบและคิดอย่างถูกต้องบนพื้นฐานของเหตุ และผล เพราะได้รับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบคิดอย่างวิเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการสร้างปัญญา ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นเหตุให้เกิดปัญญาในที่สุด หากเป็นการแก้ปัญหาก็แก้ปัญหาคด้วยเหตุและผล ปัญหาก็ได้รับการแก้ไขในที่สุด

หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่นำมาฝึกฝนพัฒนาคนให้ครบทั้ง 3 ด้าน ของชีวิต คือ ด้านที่หนึ่ง ด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนสรรพสัตว์ หรือสิ่งแวดล้อมทางวัตถุด้วยอินทรีย์ (เช่น ตา หู) หรือด้วยกาย วาจา เรียกว่า ศีล ด้านที่สอง ด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และด้านที่สาม ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา ฉะนั้น การศึกษามี 3 อย่างเรียกว่าไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่ในระดับปฐมวัยจากภาวะวิเคราะห์หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า หลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข โดยมีจุดหมายให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงเหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย คือ การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

หลักอริยสัจ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้สิ่งที่มุ่งหวังถึงในหน้าที่การงาน และการดำรงชีวิตสำเร็จสมประสงค์ ทำให้เป็นคนที่มีมานะ พากเพียร ไม่ย่อท้อต่อจุดประสงค์

เป็นคนที่มองการณ์ไกล คิดอะไรก็ลึกซึ้งรอบคอบ ประกอบด้วยองค์ 4 มี ทุภัก สมุทัย นิโรธ มรรคเป็นธรรมะที่พัฒนาโดยอาศัยปัญญา เมื่อใช้ธรรมะนี้ ทำให้เกิดกระบวนการศึกษา โดย เป็นตัวที่คอยเสริมให้การศึกษาคตามระบบของไตรสิกขา ไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งใน

ระดับอุดมศึกษามีความจำเป็นที่ควรนำหลักอริยสัจเข้าเสริมและคอยสนับสนุนกระบวนการ ศึกษา เพราะการส่งเสริมและปลูกฝังให้นิสิตตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จนั้น จำเป็นต้องฝึกตั้งแต่ในระดับปีที่ 1 เป็นต้นไป หากไปเริ่มเมื่อปีที่ 4 ผ่านพ้นไปแล้ว นิสิตก็จะ เป็นคนทำงานอะไรก็ไม่สำเร็จสักอย่าง เนื่องจากขาดปัจจัยความพอใจ ความพยายาม ความจด จ่อและขาดปัญญาในการดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายหรืองานที่ตนเองต้องทำ

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี ประกอบด้วยธรรมะหลัก คือ หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลัก อริยสัจ

4. ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรม

4.1 ความหมายของจริยธรรม

พระยาอนุমানราชชน (2516 : 409) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ว่าเป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “จริยาหรือจรยา” กับคำว่า “ธรรม” โดยที่ “จริย หรือ จรรยา” หมายถึง ความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ คำว่า “ธรรม” หมายถึง คุณความดี ความถูกต้อง เมื่อนำสองคำมารวมกันมีความหมายว่า ความประพฤติที่ชอบที่พึงปรารถนาของผู้ ที่พบเห็น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

เพียเจท์ (Piaget. 1960 : 1) อธิบายว่า จริยธรรม เป็นลักษณะประสบการณ์ของ มนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมสังคมในเรื่อง ความสนใจ อนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำ

กู๊ด (Good. 1964 : 314) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับ พฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1964 : 5) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นความรู้ที่รับผิชอบ ชั่ว ดี เป็นกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้น มี พฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมเป็นตัวตัดสินใจการกระทำนั้นว่า เป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด

บราวน์ (Brown, 1965 : 411) ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง ระบบ กฎเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์การกระทำผิดหรือถูกของบุคคล ซึ่งเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการจาก ประสบการณ์ของบุคคล

โฮแกน (1973 : 217) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็น ระเบียบกฎเกณฑ์ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคมหรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล สามารถระงับข้อขัดแย้ง สิทธิและข้อผูกพันต่อกันและอย่างน้อยที่สุดก็ห้ามการกระทำที่มีเจตนาชั่วร้าย

แบนดูรา (Bandura, 1977 : 1) กล่าวสรุปว่า จริยธรรมคือ กฎสำหรับการ ประเมินพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้มีจริยธรรมก็คือ ผู้ที่แสดงแต่พฤติกรรมในทางที่ดี ประพฤติปฏิบัติแต่ ในสิ่งที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น มีสัมมาคารวะ เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

4.2 ทฤษฎีจริยธรรม

ทฤษฎีทางจริยธรรมที่สำคัญ ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget's three stages of moral development) หรือพัฒนาการทางศีลธรรม 3 ขั้น ของเพียเจต์ เพียเจต์ได้แบ่งขั้นของการ พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไว้เป็นลำดับขั้น โดยเริ่มต้นจากขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด โดยไม่มีการข้ามขั้น ดังนี้

(1) ขั้นก่อนมีจริยธรรม (Pre-moral Stage) เป็นขั้นการพัฒนาการทาง ศีลธรรมของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 1 ขวบ โดย เพียเจต์ เชื่อว่าเด็กวัยนี้ไม่มีความรู้ถึง ศีลธรรมและจรรยาบรรณใด ๆ คือไม่มีประสบการณ์หรือความรู้เรื่องอะไรทั้งสิ้น เด็กในวัยนี้ จะมีความเห็นแก่ตัว เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric)

(2) ขั้นเริ่มมีจริยธรรม (Heteronomous Stage) เป็นขั้นที่ยึดหลักการ ของกฎเกณฑ์ (เด็กวัย 1-5 ขวบ) เด็กในวัยนี้เริ่มให้ความสนใจสิ่งแวดล้อม เข้าใจกฎเกณฑ์ของ สังคม และยอมรับกฎเกณฑ์นั้น ๆ แต่ไม่รู้ว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้มีไว้เพื่อประโยชน์อย่างไร แต่ทำ ตามเพราะไม่ต้องการให้อุทลงโทษ เพียเจต์ กล่าวว่า เด็กในวัยนี้มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม ในลักษณะที่ไม่มีเหตุผล แต่มีลักษณะเป็นจริงเป็นจัง คือ คิดก็ว่า ไปตามคิด ไม่มีการยืดหยุ่น วัย นี้ไม่มีศีลธรรมของตัวเอง ยังตัดสินใจไม่ถูก เด็กจะมีความคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือระเบียบ ต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมั่น 3 ประการคือ กฎเกณฑ์นั้นมีอยู่และละเมิดไม่ได้ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

(3) **ขั้นมีจริยธรรม (Autonomous Stage)** เด็กอายุตั้งแต่ 5 ขวบขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม เริ่มมีจริยธรรมเกิดขึ้นในตนเอง จะมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักคำนึงถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งต่าง ๆ เริ่มใช้หลักความยุติธรรมความเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ ที่มาเกี่ยวข้อง เริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ตนเองเห็น และความตั้งใจหรือเจตนาที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าได้ เด็กเริ่มตัดสินใจจริยธรรมได้อย่างถูกต้องและใช้เหตุผลจากความตั้งใจ หรือเจตนาที่อยู่ภายในใจเป็นเกณฑ์ตัดสินได้ เด็กในวัยนี้จะรู้จักเหตุผล เด็กจึงมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปได้อย่างถูกต้อง คิดถึงการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน รู้จักนับถือซึ่งกันและกัน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม และปฏิบัติตามเพราะเห็นว่าทำให้สังคมเรียบร้อย โดยไม่มีใครข่มขู่บังคับ เข้าใจดีว่ากฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's six stages of moral development) หรือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม 6 ขั้นของโคลเบอร์ก โคลเบอร์ก ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแยกออกเป็น 2 ขั้น ตามลักษณะการใช้เหตุผลทางจริยธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ หรือก่อนมีจริยธรรม เป็นระดับต่ำสุด จริยธรรมของเด็กระดับนี้จะถูกควบคุมด้วยการลงโทษหรือรางวัล แบ่งเป็น 2 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ เป็นขั้นของการกระทำตามเพื่อหนีการถูกทำโทษ (ตั้งแต่แรกเกิด - 7 ขวบ) เด็กที่อยู่ในช่วงนี้จะมีแรงกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรม หรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นหลักการแสวงหารางวัล (7 – 10 ปี) เป็นขั้นที่เด็กมีแรงกระตุ้นที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้เป็นที่ถูกใจและพอใจแก่ตนเอง เลือกรกระทำพฤติกรรม จริยธรรมใน ส่วนที่จะนำความสุข ความพอใจ ผลประโยชน์มาสู่ตน มุ่งความพึงพอใจของตนเองเป็นสำคัญ ดังนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมก็ต้องการให้ได้ประโยชน์ ทำเพื่อต้องการรางวัล เช่น คำชมเชย สิ่งตอบแทน เห็นความสำคัญของรางวัลมากกว่าการถูกลงโทษ

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ คือการคล้อยตามกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นการกระทำตามระเบียบประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้น และถือปฏิบัติร่วมกัน แต่ก็ต้องอาศัยการควบคุมจากภายนอกในการที่จะประพฤติดี แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 3 ขั้นหลักการทำตามที่คนอื่นเห็นว่าดี (10-13 ปี) เป็นขั้นของการเป็นเด็กดี มีแรงกระตุ้นให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ไม่กระทำพฤติกรรมซึ่งคาดหวังว่าคนอื่นจะเห็นว่าดี น่าดีใจ และมิจิตสำนึกว่าจะต้องทำในสิ่งที่คนอื่นเห็นว่า ต้องการเป็นที่ยกย่องของคนอื่น

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ (13-16 ปี) เป็นขั้นของการปฏิบัติตามหน้าที่ เป็นสำคัญ เป็นการกระทำเพื่อหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น นักเรียนมีหน้าที่ในการเรียนหนังสือ เป็นต้น

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ คือการมีจริยธรรมเกิดขึ้นภายในตน เป็นระดับจริยธรรมสูงสุด ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ถือว่าเป็นผู้มีความคิดสูงและจริยธรรมสูง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) เป็นขั้นของการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นขั้นของการมีเหตุผลและเคารพตนเอง

ขั้นที่ 6 หลักการทำตามอุดมคติสากล คือขั้นของการกระทำเพื่อชีวิต เป็นขั้นยึดอุดมคติ ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์เป็นจริยธรรมขั้นสูงสุด (สถิต วงศ์สวรรค์. 2529 : 98-109)

แนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้บูรณาการเป็นกรอบแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 จริยธรรมที่เป็นแกนหลักของการวิจัยครั้งนี้โดยการศึกษา วิเคราะห์

ความหมายของจริยธรรมตามแนวคิดของ พระยาอนุนามนราชชน (2516) พจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) บุญมี แทนแก้ว (2541) ลำดวน ศรีมณี. (ม.ป.ป.1) สถิต วงศ์สวรรค์ (2529) พระธรรมปิฎก. (2538) สมภาร พรหมทา (2541) เพ็ญเจ้ (Piaget. 1960) กู๊ด (Good. 1964) โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1964) บราวน์ (Brown. 1965) โยแกน (1973) และแบนดูรา (Bandura. 1977) เพื่อเป็นแนวทางในการนิยามศัพท์เฉพาะ จริยธรรมที่นิสิตต้องมีลักษณะที่ต้องการและพึงปฏิบัติ คือ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัยในตัวเอง และความรับผิดชอบ

ประเด็นที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิต ซึ่งการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเป็นแบบแผนในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ และเกิดคุณธรรมและจริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านจริยธรรมตามเป้าหมายที่กำหนด รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ของพระธรรมปิฎก (2538) พระราชวรมุนี (2520) ประเสริฐ พลิชยกุล (2534) สาโรช บัวศรี (2544)

ประเด็นที่ 3 การเสริมสร้างจริยธรรม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมจริยธรรมสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วยจริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความมีวินัยในตัวเอง และด้านความรับผิดชอบ

จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน ถ้าคนใดขาดจริยธรรมอาจมีผลร้ายต่อตนเองและสังคม สังคมที่มีคนขาดจริยธรรมมาก ย่อมเป็นสังคมที่วุ่นวาย ไร้ความสุข ดังจะพบได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งในวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร หรือนักการเมือง เป็นต้น จึงมีคำกล่าวที่ว่า เราไม่สามารถสร้างครอบครัวบนพื้นฐานของคนไม่ดี และไม่สามารผลิตแพทย์ ตำรวจ ทหาร นักธุรกิจที่ดีได้ ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นมีพื้นฐานทางนิสัยและความประพฤติที่ไม่ดี จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตและสังคม มีส่วนสำคัญที่จะนำความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้น ๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรมจิตใจสูงส่ง มีความสะอาดและสว่างในจิตใจ จะทำการใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองแลผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีค่า มีประโยชน์ต่อสังคมคนทุกคนควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยผู้วิจัยได้นำทฤษฎีจริยธรรมมาเป็นพื้นฐานการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development)

จริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้นมาว่า อยากจะให้สมาชิกของสังคม มีพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบอยู่ในตัว และลักษณะใดที่สังคม ไม่นิยมก็ไม่อยากให้สมาชิกมีอยู่ในตัว และมีการยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหลักประจำใจซึ่งตรงกับหลักในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า " หิริ - โอตตัปปะ " ด้วย

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ของโคล์เบอร์ก (Stages of Moral Development)

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) การพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์จริยธรรมในที่นี้เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้อง โดยเกิดจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา

3. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพุทธวิธีการสอน
2. สามารถปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความมีวินัย และด้านความรับผิดชอบ
3. มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือมีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความมีวินัย และด้านความรับผิดชอบ

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแบบแผนในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้นิสิตมีจริยธรรมอันดีงาม 3 ด้าน ประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัยในตัวเอง และความรับผิดชอบ โดยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ให้เป็นแบบแผนในการจัดการเรียนรู้สำหรับนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งปลูกฝังให้มีจริยธรรม ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีรูปแบบการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธินิยม (Cognitivism) ทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และทฤษฎีการฝึกจิตหรือสมอง (Mental Discipline) ผสานกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget's three stages of moral development) และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's six stages of moral development)

โดยบูรณาการหลักการสอนตามแนวพุทธวิธีการสอน คือหลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลักอิทธิบาทสี่ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นนำสู่การเรียนรู้เชิงจริยธรรม หมายถึงขั้นที่นำหลักการเองไปตรึงแนวคิด

กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิด สติ สมาธิ และปัญญา กระทำโดยการกระตุ้นเร้าความสนใจ โดยใช้สภาพการณ์ที่อยู่ในความสนใจของนิสิต อาศัยข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทาง พระพุทธศาสนาเพื่อให้นิสิตสามารถควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความ ดึงามมีความปกติสุข เพื่อประโยชน์ขั้นพื้นฐานคือความสุขและไม่มีการเบียดเบียนกันในสังคม ให้ใจตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว อย่างต่อเนื่อง หรือ อาการที่ใจหยุดนิ่งแน่วแน่ ใจสงบรวมเป็น หนึ่งแน่วแน่ มีแต่ความบริสุทธิ์ผ่องใส สว่างไสวผุดขึ้นในใจ จนกระทั่งสามารถเห็นความ บริสุทธิ์นั้นด้วยใจตนเอง อันจะก่อให้เกิดทั้งกำลังใจ กำลังขวัญ กำลังปัญญา และความสุขแก่ผู้ ปฏิบัติในเวลาเดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญมี ดังนี้

1.1 สวดมนต์ไหว้พระ

1.2 สมาทานศีล 5

1.3 ปุจฉา วิสัชนา

2. ขั้นมุ่งสู่ประสบการณ์เชิงจริยธรรม เป็นขั้นที่นำหลักการของ โยนิโสมนสิการมา

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิด การรู้จักพิจารณาสืบค้นถึงต้นเหตุ การใช้ความคิดสืบสาว ตลอดสาย การคิดอย่างมีระเบียบ การรู้จักคิดพิจารณาด้วยอุบาย การคิดแยกแยะ พิจารณาผล ตามสภาพของสิ่งนั้น ๆ โดยไม่เอาความรู้สึกเข้าร่วมด้วย นำไปสู่โยนิโสมนสิการ ทำให้คน รู้จักคิด หรือคิดเองเป็นอันจุดเริ่มของการศึกษา และจำเป็นสำหรับการที่จะมีการศึกษา วิธี โยนิโสมนสิการที่นำมาใช้เป็นรูปแบบคือ โยนิโสมนสิการประเภทพัฒนาปัญญาโดยตรง มุ่ง ให้เกิดความรู้เข้าใจตามเป็นจริงตรงตามสถานะแท้ๆ เน้นที่การ ขจัดอวิชชา เป็นเครื่อง นำไปสู่โลกุตระสัมมาทิฐิ เรียกว่า โยนิโสมนสิการระดับสังขธรรม และโยนิโสมนสิการ ประเภทสร้างเสริมคุณภาพจิต มุ่งปลูกเร้าให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรมต่างๆ เน้นที่การสกัด หรือข่มตัณหา เป็นเครื่องนำไปสู่โลกีย์สัมมาทิฐิ เรียกว่า โยนิโสมนสิการระดับจริยธรรม และนำเอาวิธีคิดที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำไว้ 3 วิธีมา ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นิสิตมีความสามารถ ดังนี้

2.1 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆ ให้รู้จัก

สถานะตามที่มันเป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา ค้นหาหนทางแก้ไข ด้วยการสืบสาวหาสาเหตุ และปัจจัยต่างๆที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา เรียกว่า วิธีคิดแบบอัทปปัจจัย

2.2 วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นวิธีคิดสำคัญอีกแบบหนึ่งที่มีมุ่งเพื่อเข้าใจสิ่งต่างๆตามสภาวะของมัน ตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายก็ดี ปรัชญาการณต่างๆก็ดี เรื่องราวต่างๆที่อุบัติขึ้นก็ดี เกิดจากส่วนประกอบย่อยๆมารวมกันเข้า เมื่อแยกแยะกระจายออกไปให้เห็นองค์ประกอบย่อยๆต่างๆได้แล้ว จึงจะรู้จักสิ่งนั้น เรื่องราวนั้นๆได้ถูกต้องแท้จริง จึงจับจุดที่เป็นปัญหาได้ และจึงจะแก้ปัญหาได้ ตัวอย่างของการคิดแบบนี้เช่นที่พระพุทธศาสนาแยกแยะชีวิตออกเป็นส่วนประกอบย่อยๆต่างๆ เช่น เป็นขันธ-5 เป็นต้น

2.3 วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ มองเหตุการณ์ สถานการณ์ ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายอย่างรู้เข้าใจธรรมชาติของมัน ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างนั้น ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆปรุงแต่งขึ้น จึงจะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยเหล่านั้น กล่าวคือ การที่มันเกิดขึ้นแล้วจะต้องดับไป ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่คงอยู่ตลอดไป มีภาวะที่ถูกปัจจัยต่างๆที่ขัดแย้ง บีบคั้นได้ ไม่มีอยู่และไม่สามารถดำรงอยู่โดยไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ จึงเรียกความคิดแบบนี้ได้อีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบนี้ที่ถูกต้องต้องดำเนินไปให้ครบ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่หนึ่ง รู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าทีแห่งปัญญา เช่น เมื่อประสบสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาขึ้น ตั้งขึ้น ถ้านึกขึ้นในเวลานั้นว่า เราจะมองตามความเป็นจริง ไม่มองด้วยตามความอยากของเราที่อยากให้เป็นอย่างนั้นหรือไม่ให้เป็น รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นตามเหตุปัจจัยของมันเปลื้องตัวอิสระได้ ไม่เอาตัวไปให้ถูกกดถูกบีบ

ขั้นที่สอง แก้ไขและทำการ ไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าทีแห่งปัญญา คือรู้ว่าสิ่งทั้งหลายจะเป็นอย่างไรก็ยอมเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่ขึ้นต่อความอยากความปรารถนาของเราหรือใครๆ เมื่อเราต้องการให้มันเป็นอย่างนั้น ก็ต้องทำให้เหตุปัจจัยให้ได้เป็นอย่างนั้น แล้วแก้ไขหรือจัดทำการที่ตัวเหตุปัจจัยนั้นๆ เมื่อทำเหตุปัจจัยได้พร้อมบริบูรณ์ที่จะให้เป็นอย่างนั้น มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าเหตุปัจจัยไม่พร้อมที่จะให้เป็น มันก็ไม่เป็น แล้วก็รู้และแก้ไขกันที่เหตุปัจจัยนั้นแหละ ไม่ใช่แก้ด้วยความอยาก เมื่อปฏิบัติได้แบบนี้ ก็ดำรงตนอยู่เป็นอิสระ อยู่อย่างอิสระทำการได้ดีที่สุด พร้อมทั้งไม่มีความทุกข์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญมี ดังนี้

- 1) เรื่องเล่าประสบการณ์
- 2) ร่วมกันอภิปราย
- 3) พิจารณาร่วมกัน

3. **ชั้นผานทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงจริยธรรม** เป็นขั้นตอนที่ผานหลักการของ โยนิโสมนสิการ ร่วมกับหลักการของไตรสิกขา หมายถึงการจัดการเรียนรู้ให้หนักได้ฝึก กระบวนการคิดเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ดังนี้

3.1 **วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์** หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เป็นวิธีคิดในระดับปฏิบัติการหรือลงมือทำ คือ การที่จะกระทำกรต่างๆ โดยรู้และเข้าใจถึงหลักการและความมุ่งหมายของเรื่องนั้นๆ จะดำเนินไปเพื่อจุดหมายอะไร เพื่อให้เป็นการปฏิบัติที่ได้ผลตามความมุ่งหมายนั้น ไม่กลายเป็นการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนเลื่อนลอยงมงาย เช่น เมื่อจะลงมือทำงานอะไรนั้น ก็ตรวจสอบตนเองให้ชัดเจนว่าเข้าใจหลักการและความมุ่งหมายของงานนั้นดีแล้วหรือไม่ โดยอาจคอยตั้งคำถามว่า อันนี้เพื่ออะไรๆ เป็นต้น

3.2 **วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก** คือ มองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไขหาทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยพ้นจากข้อบกพร่องต่างๆ เป็นวิธีมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง เน้นการศึกษาและยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกมุมเพื่อให้รู้และเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งด้านดี ด้านเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง วิธีคิดแบบนี้ พระพุทธเจ้าทรงเน้นมาก เพราะคนทั้งหลายมักจะดันตามกันและเอนเอียงง่ายพอจับได้อะไรดี ก็มองเห็นแต่ดีไปหมด พอจับได้ว่าอะไรไม่ดี ก็เห็นแต่เสียไปหมด ทำให้พลาดทั้งความรู้จริงและการปฏิบัติที่ถูกต้อง อันที่จริงนั้นปกติของสิ่งทั้งหลายย่อมมีทั้งส่วนดี ส่วนเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง เป็นต้น อาจดีมาก หากอยู่ในกรณีแวดล้อมอย่างหนึ่ง หรืออาจจะดีน้อย หากได้อยู่ในกรณีแวดล้อมหรือเงื่อนไขอีกอย่างหนึ่ง เมื่อได้ตระหนักและยอมรับถึงข้อดี ข้อเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง แล้ว เราก็จะได้ระมัดระวัง ปิดกั้นทางเสียหรือหาสิ่งชดเชยทดแทนให้ประ โยชน์ที่ได้สมบูรณ์ต่อไป

3.3 **วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสธวนา** คือการใช้สอยหรือบริ โภค เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาตัดหา ตัดทวงไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ทางเทคโนโลยี มีหลักการ โดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพราะเรามีความต้องการ สิ่งใดที่สามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มิใช่ประโยชน์ มีคุณค่าแก่เรา คุณค่านี้น่าแจกได้ เป็น 2 ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

3.3.1 **คุณค่าแท้** หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง มนุษย์นำมาใช้ในการแก้ปัญหาของตน เพื่อประโยชน์สุขทั้ง

ของตนเองและผู้อื่น คุณค่าน้ำอภัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่น อาหาร มีคุณค่าเป็นประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ มีสุขภาพดี มีกำลังเกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

3.3.2 คุณค่าเทียม หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งที่มนุษย์ พกให้แก่สิ่งนั้นเพื่อปรนเปรอการเสพแสวงเวทนา เพื่อเสริมความมั่งคั่งยิ่งใหญ่ของตัวคนที่ ยึดถือไว้ คุณค่าน้ำอภัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองตัณหาก็คือได้ เช่น อาหาร มี คุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน หรือความโก้หรูหรารของรถยนต์ มีราคา ความสวยงามเป็นเครื่องแสดงหรือวัดฐานะ เป็นต้น

วิธีคิดแบบนี้ มุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตอย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้นั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่าง แท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลต่อความเจริญงอกงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ ทำให้พ้นจากความ เป็นทาสของวัตถุ เป็นต้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญมี ดังนี้

- 1) บรรยายสะท้อนคิด
- 2) ภารกิจปฏิบัติ
- 3) ชี้ชัดข้อดี

4. ชั้นเครื่องครัดการนำไปใช้ เป็นขั้นตอนที่นำเอาหลักการของอริยสัจ มาจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อสรุปความรู้ แนวคิดที่ได้สู่การปฏิบัติจริงในชีวิตของนิสิต ดังนี้

วิธีคิดแบบอริยสัจสี่ เป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องจากวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ เมื่อ เข้าใจคติธรรมของสิ่งทั้งหลายวางใจได้และตกลงใจว่าจะแก้ปัญหาที่ตัวเหตุตัวปัจจัย จากนั้นก็ ดำเนินความคิดต่อไปตามวิธีคิดแบบอริยสัจสี่นี้ วิธีคิดแบบนี้มีหลักการสำคัญคือ การเริ่มต้น จากปัญหาหรือทุกข์โดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหา สาเหตุเพื่อเตรียมแก้ปัญหา พร้อมกันนั้นก็กำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะ เป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหาโดย สอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น ทั้งนี้อาจจัดวางเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดรู้ คือ แจกแจงแถลงปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา สภาพและขอบเขต ของปัญหาให้เข้าใจชัดเจนว่าเป็นอะไร คืออะไร เป็นที่ตรงไหนเหมือนแพทย์ตรวจดูอาการของ โรค ดูความผิดปกติของร่างกาย วินิจฉัยให้รู้ว่าเป็นอะไร ที่ตรงไหน รู้เข้าใจโรคและร่างกาย เฉพาะอย่างยิ่งส่วนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรคให้ชัดเจน (ทุกข์)

ขั้นที่ 2 สืบสวนเหตุแห่งทุกข์ที่จะพึงละ คือ วิเคราะห์ค้นหามูลเหตุหรือต้นตอของ

ปัญหาซึ่งต้องแก้ไขกำจัดหรือทำให้หมดสิ้นไป (สมุทัย)

ขั้นที่ 3 เล็งหมายขัดซึ่งการดับทุกข์ที่จะทำให้สำเร็จ คือ เล็งเห็นชัดเจนถึงภาวะปราศจากปัญหาซึ่งมุ่งหมายว่าคืออะไร เป็นไปได้จริงหรือไม่ อย่างไร มีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและหลักการทั่วไป หรือตัวกระบวนการของการแก้ปัญหาก่อนที่จะวางรายละเอียดและกลวิธีปลีกย่อยในขั้นดำเนินการ (นิโรธ)

ขั้นที่ 4 จัดวางวิธีการดับทุกข์ที่จะต้องปฏิบัติ คือ เมื่อมีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและหลักการทั่วไปแล้ว ก็กำหนดวางวิธีการ แผนการและรายการที่จะต้องทำในการที่จะแก้ไขกำจัดสาเหตุของปัญหาให้สำเร็จ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการทั่วไปนั้นเพื่อเตรียมแก้ไขปัญหาคือต่อไป (มรรค) กิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญมี ดังนี้

- 1) ร่วมกันสรุปความรู้
- 2) ร่วมกันสรุปแนวคิด
- 3) ร่วมกันสรุปแนวทางในการนำไปปฏิบัติ

5. ขั้นประเมินผลเชิงจริยธรรม เป็นขั้นตอนที่ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

และการประเมินผู้เรียนทั้งด้านความรู้ และด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการประเมินผลพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เพื่อตรวจสอบความรู้ พฤติกรรมปฏิบัติของนิสิตจริยธรรม เป็นคุณลักษณะด้านเจตพิสัย การวัดและประเมินจริยธรรม จึงใช้วิธีการวัดและประเมิน 3 แบบ คือ

5.1 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ

5.2 แบบประเมินตนเอง

5.3 แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม

4. ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนรู้ตามรูปแบบ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้มีสติมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า การวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ คุณลักษณะผู้สอน วัตถุประสงค์ในการสอน และมีความสามารถในการออกแบบการสอนตามหลักไตรสิกขา อริยสัจ อนุปฺพฬิกถา นวังกสฺตถุศาสน์ โยนิโสมนสิการ และการพัฒนาจิตและเจริญปัญญา
2. ความรู้เชิงจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความมีวินัย และด้านความรับผิดชอบ
3. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความมีวินัย และด้านความรับผิดชอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนการจัดการเรียนรู้

ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนิสิต
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

พระณัฐพนธ์ ขอบมี

นักศึกษาระดับดุขฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คำนำ

แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนิสิต

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี จัดทำขึ้นเพื่อการจัดการเรียนรู้
เสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยวิทยาเขตสุรินทร์ ซึ่งเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรม ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร
ความมีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบ

แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนิสิต

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการทำ
ปฏิญยานิพนธ์ตามหลักสูตรคุชฌีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาน เอกพิมพ์ และผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร.สุริกานต์ จังหาร เป็นที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์

พระณัฐพนธ์ ขอบมี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
โครงสร้างรายวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพุทธวิธีการสอน เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	1
รายละเอียดของรายวิชา.....	1
หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป.....	2
หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์.....	
หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ.....	37
หมวดที่ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต.....	37
หมวดที่ 5 แผนการสอน.....	38
แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพุทธวิธีการสอน เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	40
แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง หลักการและวิธีการสอนของพระพุทธรเจ้า.....	41
แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การวิเคราะห์ธรรมชาติของผู้เรียนตามแนวพุทธ.....	64
แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง คุณลักษณะของผู้สอน.....	84
แผนการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง วัตถุประสงค์ในการสอน.....	105
แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การสอนตามหลักไตรสิกขา.....	125
แผนการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง การสอนตามหลักอริยสัจ.....	142
แผนการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง การสอนตามหลักอนุพุทธพิกดา.....	161
แผนการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การสอนตามหลักกัมมวิภังคศาสตร์.....	180
แผนการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง การสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ.....	200
แผนการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง การพัฒนาจิตและเจริญปัญญา.....	224

โครงสร้างรายวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพุทธวิธีการสอน
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

รายละเอียดของรายวิชา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	วิทยาเขตสุรินทร์/คณะครุศาสตร์/ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา	200 225 พุทธวิธีการสอน (Buddha's Teaching Methods)
2. จำนวนหน่วยกิต	2 หน่วยกิต (2-0-4)
3. หลักสูตรและประเภทรายวิชา	พุทธศาสตร์บัณฑิต

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1.1 นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า การวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ คุณลักษณะผู้สอน วัตถุประสงค์ในการสอน และมีความสามารถในการออกแบบการสอนตามหลักไตรสิกขา อริยสัจ อนุปพิทกานวัจนวาทศาสตร์ โยนิโสมนสิการ และการพัฒนาจิตและเจริญปัญญา

1.2 นิสิตมีความรู้เชิงจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัย และความรับผิดชอบ

1.3 นิสิตมีเจตคติที่ดี มีเหตุผลเชิงจริยธรรม และมีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัย และความรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา

2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน เพื่อสร้างเสริมจริยธรรมสำหรับนิสิต

2.2 เพื่อพัฒนาให้มีเนื้อหาสาระและความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

2.3 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัย

หมวดที่ 5 แผนการจัดการเรียนรู้

ลำดับที่	หัวข้อรายละเอียด	จำนวนชั่วโมง
1	1. หลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า 1.1 ปรัชญาพื้นฐานการสอนของพระพุทธเจ้า 1.2 จุดมุ่งหมายของการสอนของพระพุทธเจ้า 1.3 หลักการสอนของพระพุทธเจ้า 1.4 วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า 1.5 จิตวิทยาและสื่อการสอนของพระพุทธเจ้า 1.6 การวัดและประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า	2
2	2. การวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ 2.1 ธรรมชาติผู้เรียน 2.2 คุณลักษณะผู้เรียน 2.3 บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน 2.4 เปรียบเทียบธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้	2
3	3. คุณลักษณะของผู้สอน 3.1 ความหมายและประเภทผู้สอน 3.2 คุณสมบัติผู้สอนตามแนวพุทธ 3.3 บทบาทหน้าที่ของผู้สอนตามแนวพุทธ 3.4 คุณลักษณะผู้สอนที่พึงประสงค์	2
4	4. วัตถุประสงค์ในการสอน 4.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การสอน 4.2 วัตถุประสงค์การสอนตามแนวพุทธ 4.3 การประยุกต์วัตถุประสงค์การสอนตามแนวพุทธ	2
5	5. การสอนตามหลักไตรสิกขา - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนตามหลักไตรสิกขา - การออกแบบการสอนตามหลักไตรสิกขา - การประยุกต์การสอนตามหลักไตรสิกขาเพื่อนำไปใช้	2

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง
	ในการสอน	
6	6. การสอนตามหลักอริยสัจ - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนตามหลักอริยสัจ - การออกแบบการสอนตามหลักอริยสัจ - การประยุกต์การสอนตามหลักอริยสัจเพื่อนำไปใช้	2
	ในการสอน	
7	7. การสอนตามหลักอนุพัพพิทถา - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนตามหลักอนุพัพพิทถา - การออกแบบการสอนตามหลักอนุพัพพิทถา - การประยุกต์การสอนตามหลักอนุพัพพิทถาเพื่อนำไปใช้	2
	ในการสอน	
8	8. การสอนตามหลักนวัคศาสตร์ - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนตามหลักนวัคศาสตร์ - การออกแบบการสอนตามหลักนวัคศาสตร์ - การประยุกต์การสอนตามหลักนวัคศาสตร์เพื่อนำไปใช้ในการสอน	2
9	9. การสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ - การออกแบบการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ - การประยุกต์การสอนตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อนำไปใช้ในการสอน	2
10	10. การพัฒนาจิตและเจริญปัญญา 10.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาจิตและเจริญปัญญา 10.2 หลักการพัฒนาจิตและเจริญปัญญาแบบสติปัฏฐาน 4 10.3 ตัวอย่างการสอนตามหลักการพัฒนาจิตและเจริญปัญญา	2

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง
	รวม	20

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนการจัดการเรียนรู้
ตามรูปแบบพุทธวิธีการสอน
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนการจัดการเรียนรู้
ตามรูปแบบพุทธวิธีการสอน

เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง หลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

รหัสวิชา 200 225 เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ

คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติที่พระองค์ได้ทรงค้นพบ โดยมีได้ทรงสร้างขึ้นเอง และมีได้ทรงรับคำสั่งสอนจากเทพเจ้าหรือพระเจ้าองค์ใดทั้งสิ้น การบรรลุธรรมด้วยตนเองโดยชอบธรรม โดยคนนั้นก็ได้อธิว่าเป็นพระพุทธเจ้าด้วยกันทั้งนั้น เพราะคำว่า พุทธ แปลว่า ผู้รู้หรือ ผู้รู้สัจธรรม การที่พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เหมาะสมกับบุคคลทุกระดับชั้นและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้ประพฤติปฏิบัติตนเอง จึงเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่ามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง

2. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายปรัชญาพื้นฐานการสอนของพระพุทธเจ้าได้
2. อธิบายจุดหมายการสอนของพระพุทธเจ้าได้
3. อธิบายหลักการสอนของพระพุทธเจ้าได้
4. อธิบายวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าได้
5. ระบุจิตวิทยาและสื่อการสอนของพระพุทธเจ้าได้
6. อธิบายการวัดและประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้าได้

พฤติกรรมจริยธรรม

1. ความขยันหมั่นเพียร
2. ความมีวินัย
3. ความรับผิดชอบ

3. เนื้อหา

1. หลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า
 - 1.1 ปรัชญาพื้นฐานการสอนของพระพุทธเจ้า
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของการสอนของพระพุทธเจ้า

1.3 หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

1.4 วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

1.5 จิตวิทยาและสื่อการสอนของพระพุทธเจ้า

1.6 การวัดและประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 นำสู่การเรียนรู้เชิงจริยธรรม

1. สวดมนต์ไหว้พระเป็นภาษาบาลีและคำแปล เพื่อให้เกิด ศีล สมาธิ และปัญญา

1. สมาทานศีล 5 สำหรับนิสิตที่เป็นฆราวาส เพื่อให้ นิสิตสามารถควบคุมความ

ประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข

1. ปุจฉา วิสัชนา

- ข่าวนเหตุการณ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

- วิธีการสอนของอาจารย์ที่ประทับใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นมุ่งสู่ประสบการณ์เชิงจริยธรรม

1. นิสิตเล่าประสบการณ์การกระทำความดีงามที่ตนเองมีความภาคภูมิใจ และ

ประสบการณ์ที่ทำให้ผู้อื่นได้รับผลกระทบ มีความดีศรีอื่น มีความไม่สบายใจ

2. กระตุ้นให้นิสิตร่วมกันอภิปราย ในประเด็น ดังนี้

1) ปรัชญาพื้นฐานการสอนของพระพุทธเจ้า

2) จุดมุ่งหมายของการสอนของพระพุทธเจ้า

3) หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

3. ส่งเสริมให้นิสิตพิจารณาด้วยกัน

1) วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

2) จิตวิทยาและสื่อการสอนของพระพุทธเจ้า

3) การวัดและประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า

ขั้นที่ 3 ผสานทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงจริยธรรม

1. บรรยายสะท้อนคิด อาจารย์ผู้สอนจัดเตรียมเอกสารเรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า แล้วกระตุ้นให้นิสิตสะท้อนแนวคิดเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

2. ภารกิจปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนสนับสนุนให้นิสิตนำแนวความคิดที่ได้จากการ

สะท้อนความคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

เพื่อให้เป็นการปฏิบัติได้ผลตามความมุ่งหมาย

3. ชี้ชัดข้อดี อาจารย์ผู้สอนส่งเสริมให้นิสิตแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อปฏิบัติกิจกรรมการศึกษาข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไข เรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า และส่งตัวแทนนำเสนอ

ขั้นที่ 4 เครื่องวัดการนำไปใช้

1. นิสิตร่วมกันสรุปความรู้ เรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า
2. จัดกิจกรรมให้นิสิตร่วมกันสรุปแนวคิด เรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า
3. จัดกิจกรรมให้นิสิตร่วมกันสรุปแนวทางในการนำไปปฏิบัติ เมื่อนิสิตได้รับความรู้ความเข้าใจ มีแนวคิดที่เป็นเครื่องมือนำทางของการปฏิบัติแล้วก็กระตุ้นและสร้างเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติตามจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนิสิต โดยเปิดโอกาสให้นิสิตทุกคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติ การปรับหรือการประยุกต์เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 5 ประเมินเชิงจริยธรรม

1. ประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่
 - 1) ความขยัน
 - 2) ความมีวินัย
 - 3) ความรับผิดชอบ
 2. กระตุ้นให้นิสิตเข้าใจ รู้จักการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมตนเองอย่างเหมาะสม
5. สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

- 5.1 ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 บทสวดมนต์ไหว้พระ
- 5.2 ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 บทสมათานศีล 5
- 5.3 ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 ข่าวดุสิตเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
- 5.4 เอกสารความรู้เรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า
- 5.5 ห้องสมุด

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

- 6.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้
- 6.2 แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมสำหรับนิสิต
- 6.3 ใบงานที่ 1

วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการเรียน	แบบสังเกตพฤติกรรม	ระดับคุณภาพ 3 ขึ้นไปผ่านเกณฑ์
ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม	แบบประเมินพฤติกรรม จริยธรรม	ระดับคุณภาพ 3 ขึ้นไปผ่าน เกณฑ์
ตรวจใบงานที่ 1	ใบงานที่ 1	ร้อยละ 60 ขึ้นไปผ่านเกณฑ์

7. บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1
บทสวดมนต์ไหว้พระ

คำชี้แจง ให้นิสิตทุกรูป/คนกล่าวคำสวดมนต์ไหว้พระเป็นภาษาบาลีและคำแปล โดยพร้อมเพรียงกัน

อิมิณา สักกาเรนะ ตัง พุทฺธัง อะภิปูชะยามะ

อิมิณา สักกาเรนะ ตัง รัชมัง อะภิปูชะยามะ

อิมิณา สักกาเรนะ ตัง สัจฉัง อะภิปูชะยามะ

อะระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ ภาวะวา,
พระผู้มีพระภาคเจ้า, เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบ
ได้โดยพระองค์เอง ;

พุทฺธัง ภควันตัง อะภิวาทมิ.

ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

(กราบ)

สวากขาโต ภาวะวะตา รัชมโ,

พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า, ตรัสไว้ดีแล้ว ;

รัชมัง นะนัสสามิ.

ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม.

(กราบ)

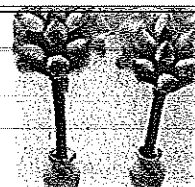
สุปะฏิปันโน ภาวะวะโต สวภาวะสังโ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า, ปฏิบัติดีแล้ว ;

สังฆัง นะมามิ.

ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์

(กราบ)

ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

บทสมทวนที่ 5

คำชี้แจง ให้นิสิตทุกคนกล่าวคำสมาทานศีล 5

(นิสิตฆราวาสกล่าว)

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ
 ติสระเณนะสะหะ ปญฺจะ สีลานิยาจามะ
 ทุติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ
 ติสระเณนะสะหะ ปญฺจะ สีลานิยาจามะ
 ตะติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ
 ติสระเณนะสะหะ ปญฺจะ สีลานิยาจามะ

(นิสิตพระกล่าวนำนิสิตฆราวาสกล่าวตาม)

นะ โม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ (3 จบ)

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ
 รัชมัง สาระณัง คัจฉามิ
 สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ รัชมัง สาระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ รัชมัง สาระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

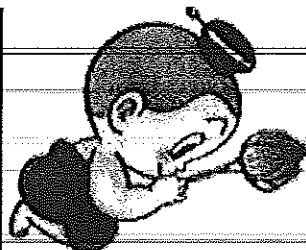
ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3
ข่าวเหตุการณ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง ให้นักเรียนทุกคนอ่านข่าวเหตุการณ์แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็น ดังนี้

1. เป็นข่าวเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องอะไร
2. เพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว
3. เป็นอุทาหรณ์ ให้ข้อคิดในเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรมใดบ้าง
4. แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

เมื่อวันที่ 10 ก.ค. ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) รายงานผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “พุทธศาสนิกชนกับการรับรู้ถึงความสำคัญของวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา” กรณีศึกษาจากประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธทั่วประเทศ รวมกลุ่มตัวอย่าง 1,251 หน่วยตัวอย่าง พบว่า เมื่อถามถึงการรับรู้ของประชาชนถึงความสำคัญในทางพุทธศาสนาของวันอาสาฬหบูชา พบว่า ถึงร้อยละ 76.18 ระบุว่า ไม่ทราบว่าวันอาสาฬหบูชามีความสำคัญอย่างไร ขณะที่ร้อยละ 23.82 ระบุว่า ไม่แน่ใจ เมื่อถามถึงการรับรู้ของประชาชนถึงความสำคัญในทางพุทธศาสนาของวันเข้าพรรษา พบว่า ร้อยละ 56.67 ระบุว่า ไม่ทราบว่าวันเข้าพรรษามีความสำคัญอย่างไร ขณะที่ ร้อยละ 43.33 ระบุว่า ไม่แน่ใจ

ช่วงเข้าวันเดียวกันที่อาคารหอประชุมแดน 14 เรือนจำกลางบางขวาง มีการจัดกิจกรรมการอบรมผู้ต้องขัง เนื่องในวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา “องคฺลิมาถกลับใจ นักโทษประหาร ปฏิญาณตนเข้าพรรษา” โดยมีพระศากยวงศวิสุทธิ์ (อนิลมถ ชมมสาภิโย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นประธาน ในพิธีดังกล่าว มีการให้ผู้ต้องขังกำหนดโทษประหารชีวิตกล่าวคำปฏิญาณตน ละความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้สงบ ถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องในเทศกาล อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา และร่วมกันใส่บาตรพระสงฆ์ด้วย

ส่วนที่วัดสระเกศฯ มีพิธีเปิด โครงการสาธยายพระไตรปิฎกจากกัมภีร์พระพุทธศาสนาโบราณ อายุกว่า 2,000 ปี เนื่องในวันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา โดยจะมีการสาธยายพระไตรปิฎกตลอดพรรษา 3 เดือน ที่ศาลาพระธรรมเจดีย์ วัดสระเกศฯ เวลา 17.00-20.00 น.ทุกวัน

ที่มา : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 11 กรกฎาคม 2556

เอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้ เรื่องหลักการและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

1. ปรัชญาพื้นฐาน

ในการดำรงชีวิตมนุษย์ ความขัดข้องแปรปรวน ความเดือดร้อนลำบาก ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพราก และปัญหาชีวิต เป็นสิ่งที่มีอยู่ มนุษย์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับไม่ว่า จะต้องการหรือไม่ จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ หรือจะเป็นหน้าหนายี่อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ มนุษย์ต้องยอมรับความจริง และพร้อมที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุด

ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดีและมีความสุขที่สุด คือ ชีวิตที่กล้ารับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง ตั้งทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาเหล่านั้น และจัดการแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง การหลีกเลี่ยงที่จะรับรู้ที่ดี การวาดภาพให้เป็นอย่างที่ตนชอบก็ดี เป็นการปิดตาหรือหลอกตนเอง ไม่ช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ไม่เป็นการแก้ปัญหาและพบกับความสุขอย่างแท้จริง เป็นการฝังเอาความกลัว เชื้อแห่งความทุกข์เข้าไปในจิตใจ

ความทุกข์ เกิดจากตัณหา และ ตัณหาเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง เรียกว่า อวิชชา เป็นเหตุให้ไม่จัดการกับสิ่งนั้นๆ ตามที่ควรจะเป็น โดยเหตุผลที่บริสุทธิ์ การแก้ปัญหาหรือแก้ความทุกข์ก็ต้องแก้ อวิชชา คือความไม่รู้ และสร้างวิชาให้เกิดขึ้น โดยนัยนี้ ภารกิจสำคัญของการศึกษาก็คือการฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาวะของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตน คือมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุด มีจิตใจเป็นอิสระ มีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้

ข้อกำหนดที่ควรทราบเกี่ยวกับการศึกษา คือ

1. ภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่สังคม ไม่ให้มองเห็นและจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลสตัณหา

2. ทักษะที่ถูกต้อง และความสามารถจัดการดังกล่าวนั้น เกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนา ปัญหา และ ปัญหาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น ผู้อื่นจะนำมาขัดเยียดให้หรือบังคับให้เราปรับเข้าไว้ไม่ได้

3. ในเมื่อปัญหาต้องเกิดจากรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลเอง การกิจของผู้สอนจึงเป็นเพียงผู้ชี้แนะหรืออำนวยความสะดวก ช่วยให้ผู้เรียนดำเนินเข้าสู่ปัญหา สิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้สอนที่ดีจะทำได้ก็คือ ตั้งใจช่วยเหลือ พยายามสรรหาอุปมาอุปไมย และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญหาอย่างได้ผลดีที่สุด เรียกว่าทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร

4. ในระบบการศึกษาเช่นนี้ ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญหา ให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุดเท่าที่จะช่วยให้เขาเกิดปัญหานั้นขึ้นได้ ผู้สอนต้องคำนึงถึงความสามารถ ความถนัด อุปนิสัยต่างๆของผู้เรียน เพื่อจัดสภาพการเรียนและกลวิธีการสอนต่างๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างได้ผลดีที่สุด

5. ในเมื่อปัญหาเป็นของขัดเยียดบังคับให้รับเอาไม่ได้ การเรียนการสอนจึงต้องใช้วิธีแห่งปัญหา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามโต้ตอบสืบเสาะ ค้นหาความจริงต่างๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน ระบบการศึกษาแบบนี้จึงมีการปฏิบัติอย่างกาลามสูตร ไม่มีการบังคับให้เชื่อ ความเชื่อในระบบการศึกษานี้เป็นความเชื่อในหลักการ วิธีการ หรือสมมติฐานต่างๆที่ได้ตั้งขึ้น โดยมีเหตุผลรองรับเพียงพอแล้วว่าจะช่วยให้สามารถดำเนินไปสู่จุดหมายได้อย่างแท้จริง

ข้อสรุปเกี่ยวกับการสอนมีดังนี้

1. ปัญหาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวของผู้เรียนเอง
2. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะทางการเรียน
3. วิธีสอน อุปมา และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน
4. อิสระภาพในทางความคิดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญหา

คำว่าปัญหามีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำว่าความรู้ที่ใช้กันโดยทั่วไป ถ้าจะหมายถึงการสอนให้คนมี ความรู้ ในที่นี้อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สุตตะ คือ ความรู้จากการสดับรับฟัง เล่าเรียน อ่าน รับถ่ายทอดจากแหล่งความรู้อื่น ผู้ที่สั่งสมความรู้ประเภทนี้ไว้ได้มาก เรียกว่า พหูสังจาจะ แปลว่า ความเป็นพหูสูต คือ ผู้คงแก่เรียน หรือได้เรียนรู้อีก เป็นความรู้ประเภทประมวลหรือรวบรวมสิ่งอันพึงรู้ ทำตนให้เป็นคลังเก็บความรู้ ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีของบุคคลอย่างหนึ่ง เป็นอุปกรณ์สำหรับนำไปใช้ทำประโยชน์ต่างๆ ได้มาก แต่ไม่ถือเป็นองค์ธรรมหรือแก่นในระบบการศึกษา

2. ปัญญา คือ ความรู้ประเภทเข้าใจสภาวะ รู้คิด รู้เลือกคัดวินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ เป็นความรู้ที่มุ่งหมาย และเป็นส่วนสำคัญในระบบการศึกษา

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ลักษณะงานสอน ซึ่งแตกต่างกับตาม

ประเภทวิชาแยกได้เป็น 2 ประเภทคือ วิชาประเภทขึ้นใจข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ในการสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอน ให้เกิดพหุผลจะเป็นหลัก ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าในทางความประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะวิชาศีลธรรมและ จริยธรรมทั่วไป การสอนที่จะได้ผลดี นอกจากทำให้เกิดความเข้าใจแล้ว จะต้องสอนให้เกิด ความรู้สึกมองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้ ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมาก และมักทำได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติขององค์ประกอบในการสอนทุกส่วนนับแต่คุณสมบัติของตัว ผู้สอนไปที่เดียว

2. คุณสมบัติของผู้สอน

บุคลิกภาพ: คุณสมบัติภายนอก ได้แก่ ความสง่างาม วาจาสุภาพ มารยาทน่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี

คุณธรรม: คุณสมบัติภายในมี 3 ประการ คือ ปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ

1. ปัญญาคุณ ที่เกี่ยวข้องกับการสอน มี 2 อย่างคือ ทศพลญาณ และ ปฏิสัมภิตา

1. ทศพลญาณ

1.1 ฐานาฐานญาณ รู้กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับขอบเขตว่าอะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปได้ไม่ได้ แค่ไหน เพียงไร ครูต้องเข้าใจทั้งเนื้อหาและข้อจำกัดของกฎเกณฑ์และหลักการที่จะนำมาใช้ในการสอนอย่าง ชัดเจน และต้องรู้ข้อจำกัดของนักเรียนด้านความสามารถในการพัฒนาซึ่งแตกต่างกันไป

1.2 กรรมวิปากญาณ สามารถแยกแยะผลที่เกิดจากการกระทำที่สลับซับซ้อน รายละเอียดของ ความสัมพันธ์ภายในกระบวนการ ครูต้องรู้จักวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนได้

1.3 สัพพัตถคามินีปฎูปทาญาณ รู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย ว่าต้องทำอะไรบ้าง รายละเอียด ของการปฏิบัติเป็นอย่างไร ครูต้องหากลยุทธ์ในการดำเนินการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

1.4 นานาชาตญาณ ต้องรู้ว่าองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดเป็นมนุษย์นั้นมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา และอะไรคือสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่าง ในความหมายคือต้องรู้และเข้าใจหลักทางสรีระวิทยาและ จิตวิทยาในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไป ทักษะที่ถูกต้องและการยอมรับความ

แตกต่างจะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

1.5 นานาธิมตติกญาณ รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความชอบ ความสนใจ และความถนัดที่ไม่เหมือนกัน
เป็นธรรมชาติ

1.6 อินทริยบโรปริยัตตญาณ รู้จุดแข็งและจุดอ่อนแห่งอินทริยของสัตว์โลก รู้ว่าสัตว์นั้นมี
แนวความคิด ความรู้ ความเข้าใจแค่ไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย สอนง่าย หรือสอนยาก และมี
ความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือไม่ โดยความหมายคือต้องรู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้าน
ระดับสติปัญญา ความสามารถ พัฒนาการด้านต่างๆ และความพร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

1.7 ฌานาทีสังกิลเสธาทีญาณ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าอะไรคืออุปสรรคที่จะขัดขวางการเรียนรู้ และ
ปัจจัยอะไรที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และรู้จักใช้เทคนิคต่างๆ เข้า
แก้ไขหรือช่วยส่งเสริมการฝึกอบรมให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี

1.8 ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ หรือการระลึกชาติ ในที่นี้คือครูต้องรู้ประวัติพื้นเพเดิมและ
ประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียน

1.9 จุตูปปาตญาณ รู้ว่าการเกิดของสัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกรรม ข้อนี้หมายความว่าครูต้อง
หมั่นสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะที่ใช้ชีวิตจริงภายในกลุ่มเพื่อนและสังคม ต้องรู้เท่าทันและ
เข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ที่นักเรียนแสดงออกในขณะนั้นๆ ว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร ครูต้องหา
เหตุแห่งปัญหานั้นและพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือแก้ไขให้ทันท่วงที

1.10 อาสวักขยญาณ หยั่งรู้ถึงความสิ้น ไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หมายถึงต้องรู้ให้ชัดและเข้าใจแจ่มแจ้ง
และแน่ใจว่าผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจุดหมายนั้นคืออะไร เป็นอย่างไร และเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้
จริง

2. ปฏิสัมภิตา คือปัญญาแตกฉานในด้านต่างๆ

2.1 อรรถปฏิสัมภิตา เข้าใจและแตกฉานในความหมายหรือถ้อยคำ สามารถอธิบายได้ เชื่อมโยงได้
และรู้ถึงผลต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เรียกว่าแตกฉานในอรรถ

2.2 ธรรมปฏิสัมภิตา เข้าใจในถ้อยคำ สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็น
ผลต่างๆ ที่เกิดขึ้น ก็สามารถสืบสาวกลับไปเหตุได้ เรียกว่าแตกฉานในธรรม

2.3 นิรุตติปฏิสัมภิตา ความรู้แตกฉานในภาษา รู้จักการใช้ถ้อยคำที่แจ้งให้คนอื่นเข้าใจและเห็นตาม
ได้ เรียกว่าแตกฉานในนิรุกติ

2.3 ปฏิภาณปฏิสัมภิตา ความมีไหวพริบ สามารถเข้าใจคิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ มีความรู้ความ

เข้าใจชัดเจนว่าความรู้ย่อมมีแหล่งที่มาและมีประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลใหม่ขึ้นมาได้ เรียกว่า แลกเปลี่ยนในปฏิภาณ

2. **วิสุทธิคุณ** คือความบริสุทธิ์ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และนับถือ ความบริสุทธิ์นี้มองได้จากลักษณะดังนี้

ลักษณะของความเป็นผู้บริสุทธิ์

1. เป็นผู้หลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง ไม่กระทำความชั่วทั้งกาย วาจา และใจ ไม่มีเหตุใดที่จะยกขึ้นตำหนิได้
2. ทำได้อย่างที่สอน สอนเขาอย่างไร ก็ต้องปฏิบัติอย่างนั้นด้วย ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของคำสอน
3. มีความบริสุทธิ์ใจในการสอน สอนโดยมุ่งหวังประโยชน์ของผู้เรียนอย่างเดียว ไม่มีการเคลือบแฝงด้วยความหวังผลประโยชน์ส่วนตน หรืออามิสตอบแทนใดๆ

3. **กรุณาคุณ** สั่งสอน ช่วยเหลือ โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ทั้งที่เป็นกลุ่มและรายบุคคล ไม่คิดเบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนทั้งสองฝ่าย คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตน สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย และสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งปวง ความกรุณาที่แสดงออก จะมีผลดีได้นั้นต้องอาศัยอุเบกขา และสติสัมปชัญญะเข้าประกอบ (คุณหลักการวางสติ 3 ประการที่พึงปฏิบัติ) รวมทั้งต้องมีความสัมพันธ์อันดีของผู้สอนต่อผู้เรียนด้วยคืออยู่ในฐานะกัลยาณมิตรด้วย (คุณคํ์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการ)

การวางสติ 3 ประการที่พึงปฏิบัติ

1. เมื่อครูผู้สอนตั้งใจถ่ายทอดสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน แต่ผู้เรียนทั้งหมดไม่ตั้งใจฟัง ไม่มีสติที่รับรู้ และหลีกเลี่ยงคำสอน ผู้สอนยอมไม่แสดงความยินดี ฟังพอใจ หรือขัดเคือง ชุมนมัว ย่อมมีสติสัมปชัญญะดำรงอยู่
2. ถ้าผู้เรียนมีทั้งที่ตั้งใจฟังและไม่ตั้งใจฟัง มีทั้งที่ประพฤติตามคำสอน และไม่ประพฤติตามคำสอน ในกรณีเช่นนี้ ครูผู้สอนก็ไม่ได้แสดงความยินดี ฟังพอใจ หรือแสดงความไม่พอใจ ต้องตัดออกทั้งสองอย่าง เรียกว่าเป็นผู้มีอุเบกขา คงมีสติสัมปชัญญะอยู่
3. ถ้าผู้เรียนทั้งหมดตั้งใจฟัง ตั้งจิตรับรู้ ไม่ประพฤติเคลื่อนไหวคลาดจากคำสอน เช่นนั้น ผู้สอนยอมให้ความชื่นชม บังเกิดความพึงพอใจ แต่ไม่ควรกระหยิ่มหรืออึกheim ฟังมีสติสัมปชัญญะดำรงอยู่

องค์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการ

1. ปิโย – น่ารัก ในฐานะเป็นที่วางใจและสนิทสนม
2. ครุ – บำเหน็จพร ในฐานะให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย
3. ภาวทีโย – นายกษัตริย์ ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง
4. วดตา – รู้จักพูด คอยแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนภโย – อุดหนุนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังได้ด้วย
ความอดทน ไม่เบื่
6. คมภีรญูถ กถ กตตา – กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้ง ได้
7. โน จฏฐาเน นิโยชเย – ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย

ในพุทธกิจอย่างหนึ่ง มีการเลือกสรรว่ามีบุคคลใดที่ควรเสด็จ ไปโปรด โดยเฉพาะเป็น
พิเศษ นอกเหนือจากการ โปรดเป็นหมู่คณะ
คุณสมบัติของพระพุทธรเจ้าที่ควรสังเกตมีดังนี้

1. ทรงสอนสิ่งที่ เป็นจริง และเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง
2. ทรงเข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์
3. ทรงสอนด้วยความเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้ง ไม่หวัง
ผลประโยชน์ตอบแทน
4. ทรงทำได้อย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี
5. ทรงมีบุคลิกภาพ โน้มหน้าจิตใจให้เข้าใจลึกซึ้งสนิทสนมและฟังพอใจได้ความสุข
6. ทรงมีหลักการสอนและวิธีการสอนยอดเยี่ยม

3. หลักทั่วไปในการสอน

หลักทั่วไปในการสอน แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน เกี่ยวกับ
ตัวผู้เรียน และเกี่ยวกับตัวผู้สอน
เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เข้าใจยาก หรือยัง
ไม่รู้ไม่เห็น ไม่เข้าใจ
2. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลง
ไป
3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็ต้องสอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้
ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง

4. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว่ไขว ไม่ออกนอกเรื่อง โดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับเนื้อหา

5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอคิสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

7. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะได้เรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขา

เอง

1. คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
2. คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
3. คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – เลือกกาลตรัส
4. คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
5. คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส
6. คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักที่พอใจของคนอื่น – เลือกกาลตรัส

เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

1. รู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล อย่างในทศพลญาณข้อ 5 และ 6 (ผู้เรียนมีความชอบ ความสนใจไม่เหมือนกัน และต้องรู้จักอ่อนและจุดแข็งของผู้เรียน) ในการสอนต้องคำนึงถึงจริต 6 อันได้แก่ ราคะจริต โทสะจริต โมหะจริต ศรัทธาจริต พุทธิจริต และวิตกจริต และรู้ระดับความสามารถของบุคคล โดยเปรียบเทียบกับบัว 3 เหล่า

2. ปรับวิธีสอนก่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธี

3. นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุขงอม ความแกร่อบของอินทรีย์หรือญาณของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไป ว่าในแต่ละคราวหรือเมื่อถึงเวลานั้นๆ เขาควรจะได้เรียนอะไร และเรียนได้แค่ไหนเพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้นั้น ควรให้เขาเรียนได้หรือยัง

4. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำ และได้ผลจริง

5. การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็น ได้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้ดีกว่าตนได้

มองเห็นความจริงด้วยตนเองและมีความชัดเจนมั่นใจ การสอนแบบนี้มักมาในรูปแบบถามตอบ ซึ่งอาจแยกลักษณะการสอนแบบนี้ได้เป็น

1) ล่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นของตนออกมา ซึ่งล่อคิดให้แก่เขา ส่งเสริมให้เขาคิด และให้ผู้เรียนเป็นผู้วินิจฉัยความรู้ที่ตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้นำซึ่งช่องทางเข้าสู่ความรู้ ในการนี้ ผู้สอนมักจะกลายเป็นผู้ถามปัญหาแทนที่จะเป็นผู้ตอบ

2) มีการแสดงความคิดเห็น ได้ตอบอย่างเสรี มุ่งหาความรู้ ไม่ใช่มุ่งแสดงภูมิ หรืออวดกัน

3) เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นรายๆ ไป ตามควรแก่กาลเทศะ และเหตุการณ์

4) ช่วยเหลือ ใส่ใจคนที่ด้อย ที่มีปัญหา

เกี่ยวกับตัวผู้สอน

1. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้ โดยปกติพระพุทธรเจ้าจะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อหาธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบหรือผู้มาเฝ้าด้วยเรื่องที่เขาู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่ ต่อจากนั้นจึงนำเข้าสู่ธรรมะโดยใช้เรื่องที่เขาสนใจหรือที่เขาู้เป็นข้อสนทนาไปตลอด แต่แทรกความหมายทางธรรมเข้าไว้ให้

2. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว

3. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียชื่อเสียง

4. สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งมีค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียน โง่เขลา หรือเห็นเป็นชั้นต่ำๆ

5. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย พระพุทธพจน์ตรัสแก่พระอานนท์

“อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ คือ

1. เราจักกล่าวชี้แจง ไปตามลำดับ

2. เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ

3. เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา
4. เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อาภิส
5. เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น

4. ถีลาการสอน

คุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นถีลาในการสอน 3 อย่างดังนี้

1. สันถัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนงูมือไปดูให้เห็นกับตา
2. สมาทปนา ชักงูให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไป

ปฏิบัติ

3. สมุตเตชนา เข้าใจให้แกลัวกล้ำ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

4. สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ระวัง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ

อาจกล่าวสั้นๆว่า แจ่มแจ้ง งูใจ หาญกล้า ระวัง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน ถึกคัก เบิกบาน

5. วิธีการสอนแบบต่างๆ

1. แบบสากัจฉา หรือใช้วิธีการสนทนา เป็นวิธีที่ใช้สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่มีความเลื่อมใสศรัทธา เริ่มต้นด้วยการสนทนา นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจและเลื่อมใสในที่สุด
2. แบบบรรยาย ใช้ในที่ประชุมใหญ่ ผู้ฟังส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ มีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม ผู้ฟังเป็นประเภทเดียวกัน และระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายแบบกว้างๆได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีในสอนแบบนี้ ทำให้ผู้ฟังแต่ละคนรู้สึกว่าคุณสอนพูดกับตัวเอง โดยเฉพาะ (touch)

3. แบบตอบปัญหา บางทีเป็นการถามเพื่อหาคำตอบเทียบเคียงกับสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เรียน บางทีถามลองภูมิ บางทีเตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบคำถาม พระพุทธองค์ให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่าง คือ

- 1) เอกังสพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว
- 2) ปฏิปุจฉาพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามให้ชัดเจนก่อนแล้วจึงตอบ
- 3) วิภังชพยากรณีปัญหา ปัญหาที่จะต้องขยายความเพิ่มเติม
- 4) รูปนียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสียดแทงนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดถือ ลืมนเปลี่ยนเวลาไปแล้ว ฟังยับยั้งและชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป

พระพุทธเจ้าสอนให้คำนึงถึง เหตุแห่งการถามปัญหาไว้ 5 อย่างคือ

- 1) บางคน ถามปัญหาเพราะความโง่เขลา เพราะความไม่เข้าใจ
- 2) บางคน มีความปรารถนาลาภ เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา
- 3) บางคน ข้อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา
- 4) บางคน ข้อมถามปัญหาด้วยประสงค์จะรู้
- 5) บางคน ข้อมถามปัญหาด้วยมีความคิดว่า เมื่อถามไปแล้ว ถ้าเขาตอบถูกต้องก็เป็น

การดี แต่ถ้าไปแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง จะได้ช่วยแก้ไขให้ถูกต้อง

ในการตอบปัญหา นอกจากรู้วิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างใด ก็จะสามารถกล่าวแก้ไขได้เหมาะสมแก่การ และตอบปัญหาได้ตรงจุด ทำให้การสอนได้ผลดีขึ้น

5. แบบวางกฎข้อบังคับ หรือวินัย ซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับและตกลงกันในหมู่คณะ

6. กลวิธีและอุปมาประกอบการสอน

1. การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแม่นย่ำ เห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนมีรสยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบด้วยอุปมา ช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น มักใช้อธิบายในสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดแบบรูปธรรม

3. การใช้อุปกรณ์การสอน มีที่ใช้น้อยในสมัยพุทธกาล ต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติหรือเครื่องใช้ที่ใช้อยู่ประจำวัน เช่น กะลา เงาน้ำ หรือ ใบไม้ในกำมือ เป็นต้น

4. การทำเป็นตัวอย่าง เป็นวิธีสอนอย่างดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม ไม่ต้องกล่าวสอน แต่เป็นการทำให้ดู

5. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ ต้องอาศัยความสามารถในเชิงภาษาผสมกับปฏิภาณ แปลงจากคำพูดที่ไม่สร้างสรรค์เป็นความคิดที่สร้างสรรค์ ดีงาม

6. อุปมาเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล ทำให้หมดความกลางแกลนใจ คัดปัญหาในการทำงานที่ท่านเหล่านี้อาจไปสร้างความกลางแกลนใจแก่ผู้อื่นต่อไปด้วย ในการสอนคนเป็นหมู่คณะให้เริ่มต้นจากผู้นำก่อน การสงเคราะห์บุคคลเป็นรายๆ อาจให้ผลดีกว่าการสอนคราว

7. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือ

คิดค้นทำ แต่ต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านไป

8. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอัตรา ตัดตัดหา มานะ ทิฐิ

เสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สีกว่าแพ้

9. การลงโทษและให้รางวัล ในพุทธวิธีในการสอนไม่เน้นที่จุดนี้ ใช้เท่าที่จำเป็น

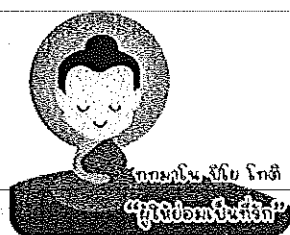
“ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงขอบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท ทรงชี้แจงให้บริษัทเห็นแจ้ง”

“พึงรู้จักการยกยอ และการรุกราน ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกยอ ไม่พึงรุกราน พึงแสดงแต่ธรรม

เท่านั้น”

ไม่ทรงใช้ทั้งวิธีลงโทษและให้รางวัล ใช้การชมเชยยกย่องบ้าง แต่เป็นไปในรูปการยอมรับคุณค่าความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการกระทำดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีชมเพื่อเป็นตัวอย่าง หรือกล่าวเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งอยู่ในทัศนคติที่ถูกต้อง

การลงโทษน่าจะมีอยู่แบบหนึ่ง คือ การลงโทษตนเอง ซึ่งมีทั้งทางธรรมและวินัย ผู้เรียนที่เหลื่อของจริง หรือ สอนไม่ได้ ให้ถือว่าเป็นผู้ที่ไม่ควรจะกล่าวสั่งสอน ถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรงที่สุด กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต้องอาศัยปัญญา ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่างๆมาใช้ให้เหมาะสม

ใบงานที่ 1

ชื่อ - สกุล รหัสนิสิต.....

คำชี้แจง ให้นิสิตศึกษาเอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้เรื่องหลักการและวิธีการสอน
ของพระพุทธเจ้า แล้วตอบคำถาม

1. ความรู้ที่ได้รับ (สรุป)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ได้ปฏิบัติ

2.1 ด้านความขยันหมั่นเพียร

.....

.....

2.2 ด้านความมีวินัย

.....

.....

2.3 ด้านความรับผิดชอบ

.....

.....

3. การประยุกต์ใช้กับการเรียนและการนำไปใช้

.....

.....

4. ความคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

คำชี้แจง

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนิสิตในขณะที่เรียนและปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียน ที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการสังเกต															รวม 15 คะแนน	สรุป	
		ความตั้งใจใน การเรียน					ความตั้งใจใน การปฏิบัติงาน รายบุคคล					ความร่วมมือใน การปฏิบัติ กิจกรรมกลุ่ม						ผ่าน	ไม่ผ่าน
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1			
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
รวม																			

เกณฑ์การผ่าน คะแนน 0-8 ไม่ผ่าน

คะแนน 9-15 ผ่าน

แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม
ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน
สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน

การประเมินพฤติกรรมจริยธรรมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. พฤติกรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร
2. พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย
3. พฤติกรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม ดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน															รวม คะแนน 15 คะแนน	สรุป								
		ความซื่อสัตย์					ความมีวินัย					ความรับผิดชอบ						ผ่าน	ยังไม่ผ่าน							
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1										
1																										
2																										
3																										
4																										
5																										
6																										
7																										
8																										
9																										
10																										
11																										
12																										
13																										
14																										
15																										
16																										
17																										
18																										
19																										
20																										
รวม																										

เกณฑ์การผ่าน คะแนน 0-8 ไม่ผ่าน

คะแนน 9-15 ผ่าน

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
5	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรม ส่งงานครบทุกชิ้นงานทันตามกำหนดเวลา
4	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรม ส่งงานครบทุกชิ้นงาน แต่ไม่ทันตามกำหนดเวลา
3	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรม ส่งงานไม่ครบทุกชิ้นงาน และไม่ทันตามกำหนดเวลา
2	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ครบทุกกิจกรรม ส่งงานไม่ครบทุกชิ้นงาน และไม่ทันตามกำหนดเวลา
1	ไม่ตั้งใจเรียน ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ ไม่ได้มุ่งมั่นปฏิบัติงานให้เป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ครบทุกกิจกรรม ส่งงานไม่ครบทุกชิ้นงาน และไม่ทันตามกำหนดเวลา

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
5	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเคร่งครัด ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจ เคารพในสิทธิของผู้อื่น
4	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเคร่งครัด ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น
3	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเหมาะสม ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น
2	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ไม่ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเหมาะสม ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น
1	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา ไม่มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดไม่สุภาพ แต่งกายไม่ถูกระเบียบ ไม่ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเหมาะสม ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความไม่เต็มใจ ไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
5	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานครบถ้วน ถูกต้อง เรียบร้อย และตรงต่อเวลา
4	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานครบถ้วน ถูกต้อง
3	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานครบถ้วน ไม่ถูกต้อง
2	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง
1	มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีแต่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง

แผนการจัดการเรียนรู้
ตามรูปแบบพุทธวิธีการสอน
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การวิเคราะห์ธรรมชาติของผู้เรียนตามแนวพุทธ
 รหัสวิชา 200 225 เวลา 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ

วิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงนำจิตวิทยาการศึกษา มาใช้ในการแสดงธรรม อบรมสั่งสอนอยู่เสมอ เมื่อเทียบกับความรู้พื้นฐานของจิตวิทยาการศึกษา แล้ว พระพุทธองค์ได้ทรงใช้ความรู้ตามหลักการนี้ในการสอนเช่นเดียวกัน แต่มิได้ประมวลไว้ เป็นหลักฐาน จะมีวิธีการสอดแทรกอยู่ในขั้นตอนของการสอนเกือบทุกวิธี

2. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายธรรมชาติของผู้เรียนได้
2. จำแนกคุณลักษณะของผู้เรียนได้
3. ระบุบทบาทของผู้เรียนได้
4. เปรียบเทียบธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ได้

พฤติกรรมจริยธรรม

1. ความขยันหมั่นเพียร
2. ความมีวินัย
3. ความรับผิดชอบ

3. เนื้อหา

1. การวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ
 - 1.1 ธรรมชาติผู้เรียน
 - 1.2 คุณลักษณะผู้เรียน
 - 1.3 บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน
 - 1.4 เปรียบเทียบธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 นำสู่การเรียนรู้เชิงจริยธรรม

1. สวดมนต์ไหว้พระเป็นกานาบาลีและคำแปล เพื่อให้เกิด สติ สมาธิ และปัญญา
2. สมาทานศีล 5 สำหรับนิสิตที่เป็นฆราวาส เพื่อให้ นิสิตสามารถควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข
3. ปจฉา วิสัชนา
 - ธรรมชาติของผู้เรียน
 - ผู้เรียนที่ดีในมโนความคิด

ขั้นที่ 2 มุ่งสู่ประสบการณ์เชิงจริยธรรม

1. นิสิตเล่าประสบการณ์การทำความดีงามที่ตนเองมีความภาคภูมิใจ และ ประสบการณ์ที่ทำให้ผู้อื่นได้รับผลกระทบ มีความเคียดแค้น มีความไม่สบายใจ
2. กระตุ้นให้นิสิตร่วมกันอภิปราย ในประเด็น ดังนี้
 - 1) ธรรมชาติผู้เรียน
 - 2) คุณลักษณะผู้เรียน
 - 3) บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน
3. ส่งเสริมให้นิสิตพิจารณาร่วมกัน
 - 1) เปรียบเทียบธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ผสานทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงจริยธรรม

1. บรรยายสะท้อนคิด อาจารย์ผู้สอนจัดเตรียมเอกสารเรื่องการวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ แล้วกระตุ้นให้นิสิตสะท้อนแนวคิดเพื่อนำสู่การปฏิบัติ
2. ภารกิจปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนสนับสนุนให้นิสิตนำแนวความคิดที่ได้จากการสะท้อนความคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เรื่องการวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ เพื่อให้เป็นการปฏิบัติได้ผลตามความมุ่งหมาย
3. ชี้ชัดข้อดี อาจารย์ผู้สอนส่งเสริมให้นิสิตแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อปฏิบัติ กิจกรรมการศึกษาข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไข เรื่องการวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ และส่งตัวแทนนำเสนอ

ขั้นที่ 4 เครื่องรัดการนำไปใช้

1. นิสิตร่วมกันสรุปความรู้ เรื่องการวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ
2. จัดกิจกรรมให้นิสิตร่วมกันสรุปแนวคิด เรื่อง การวิเคราะห์ธรรมชาติผู้เรียน

ตามแนวพุทธ

3. จัดกิจกรรมให้นักศึกษาร่วมกันสรุปแนวทางในการนำไปปฏิบัติ เมื่อนิสิตได้รับความรู้ความเข้าใจ มีแนวคิดที่เป็นเครื่องมือนำทางการปฏิบัติแล้วก็กระตุ้นและสร้างเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติตามจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนิสิต โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาทุกคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติ การปรับหรือการประยุกต์เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 5 ประเมินเชิงจริยธรรม

1. ประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่
 - 1) ความขยัน
 - 2) ความมีวินัย
 - 3) ความรับผิดชอบ
2. กระตุ้นให้นักศึกษาเข้าใจ รู้จักการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมตนเองอย่างเหมาะสม

5. สื่อการสอน

- 5.1 ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 บทสวดมนต์ไหว้พระ
- 5.2 ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 บทสมาทานศีล 5
- 5.3 ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 บทความเรื่องผู้เรียนที่ดี
- 5.4 เอกสารความรู้เรื่องการวิเคราะห์ธรรมชาติของผู้เรียนตามแนวพุทธ
- 5.5 ห้องสมุด

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

- 6.1 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
- 6.2 แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมสำหรับนิสิต
- 6.3 ใบงานที่ 2

วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมนักเรียน	แบบสังเกตพฤติกรรม	ระดับคุณภาพ 3 ขึ้นไปผ่านเกณฑ์
ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม	แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม	ระดับคุณภาพ 3 ขึ้นไปผ่านเกณฑ์
ตรวจใบงานที่ 2	ใบงานที่ 2	ร้อยละ 60 ขึ้นไปผ่านเกณฑ์

7. บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

บทสวดมนต์ไหว้พระ

คำชี้แจง ให้นักเรียนรูป/คนกล่าวคำสวดมนต์ไหว้พระเป็นภาษาบาลีและคำแปล โดยพร้อม
เพียงกัน

อิมินา สักกาเรนะ ตัง พุทฺธัง อะภิปูชะยามะ

อิมินา สักกาเรนะ ตัง ฐัมมํ อะภิปูชะยามะ

อิมินา สักกาเรนะ ตัง สังฆัง อะภิปูชะยามะ

อะระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ ะคะฉวา,

พระผู้มีพระภาคเจ้า, เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบ
ได้โดยพระองค์เอง ;

พุทฺธัง ภควันตัง อะภิวาเทมิ.

ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

(กราบ)

สวากขาโต ะคะฉะวะตา ฐัมโม,

พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า, ตรัสไว้ดีแล้ว ;

ฐัมมํ นะนัสสามิ.

ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม.

(กราบ)

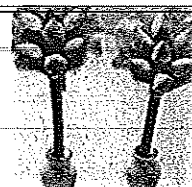
สุปะฐึปันโน ะคะฉะวะโต สวอะกะสังโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า, ปฏิบัติดีแล้ว ;

สังฆัง นะมามิ.

ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์

(กราบ)

ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

บทสมทวนศีล 5

คำชี้แจง ให้นักเรียนทุกคนกล่าวคำสมาทานศีล 5

(นิติตมรราวาสกล่าว)

มะยังกันต วิสูง วิสูง รักขะนัตถายะ
 ติสะระณนะสะหะ ปญจะ สีลานิยาจามะ
 ทุตติยัมปิ มะยังกันต วิสูง วิสูง รักขะนัตถายะ
 ติสะระณนะสะหะ ปญจะ สีลานิยาจามะ
 ตะติยัมปิ มะยังกันต วิสูง วิสูง รักขะนัตถายะ
 ติสะระณนะสะหะ ปญจะ สีลานิยาจามะ

(นิติตพระกล่าวนำนิติตมรราวาสกล่าวตาม)

นะ โม ตัสสะ ภาคะวะ โตะ อะระหะ โตะ สัมมาสัมพุทฺธัสสะ (3 จบ)

พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ
 รัम्मัง สะระณัง คัจฉามิ
 สัจฉัง สะระณัง คัจฉามิ
 ทุตติยัมปิ พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ
 ทุตติยัมปิ รัम्मัง สะระณัง คัจฉามิ
 ทุตติยัมปิ สัจฉัง สะระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ รัम्मัง สะระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ สัจฉัง สะระณัง คัจฉามิ

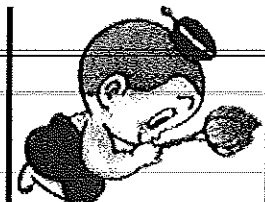
ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

สุราเมระขมัมพะปะมาทัญญานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

ใบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

บทความเรื่องผู้เรียนที่ดี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทุกคน/คนอ่านบทความแล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็น ดังนี้

1. เป็นบทความเกี่ยวกับเรื่องอะไร
2. เพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว
3. เป็นอุทาหรณ์ ให้ข้อคิดในเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรมใดบ้าง
4. แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

ข้อปฏิบัติตนของการเป็นผู้เรียนที่ดี

1. เวลาฟังอาจารย์สอนหรือเวลาอ่าน ต้องคิดตาม ตาม จด ตลอดเวลา ถ้าไม่เข้าใจควรจดคำถามไว้เพื่อคิดค้นคว้าหรือถามผู้รู้ต่อไป
2. หามุมที่ใช้เป็นที่ดูหนังสือหรือทำการบ้านที่จะทำให้มีประสิทธิภาพ
3. จัดเวลาสำหรับทบทวนสิ่งที่เรียนมา หรืออ่านล่วงหน้าสิ่งที่จะเรียนต่อไป และถ้าปฏิบัติตามที่กำหนดได้ควรให้รางวัลตัวเอง เช่น ได้ขนม ได้เล่น ได้ฟังเพลง ดูทีวี ใ้้ออกกำลัง เป็นต้น ถ้าทำไม่ได้ตามกำหนดควรหาเวลาชดเชย
4. ท่องหนังสือกับเพื่อน อย่าหวังวิชา แบ่งปันความรู้ธิบายให้กันและกัน อย่าช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ผิด เช่น ทูจริตเวลาสอบ หรือให้ลอกงานโดยไม่เข้าใจ
5. ฝึกศึกษาด้วยตนเอง มิใช่ต้องเรียนจากครูเพียงอย่างเดียว การศึกษาด้วยตนเองต้องใช้สมาธิมาก ต้องทำความเข้าใจจดสาระสำคัญต่าง ๆ ลงในโน้ตย่อ จดสิ่งที่ไม่เข้าใจไว้ค้นคว้าต่อไปขอให้ท่านลองปฏิบัติตาม 5 ข้อนี้ โปรดสำรวจตัวท่านเองทุกสัปดาห์ว่า ท่านยังขาดข้อใดบ้างพยายามปรับปรุงทำให้ได้ ต้องอดทน แม้ว่าจะเป็นนิสัยเดิมก็ตาม ถ้าท่านทำได้รับรองว่าท่านจะเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนคนหนึ่งแน่นอน

ที่มา : ชีร์ศักดิ์ กระจ่างทอง <http://www.oknation.net/blog/pon>

เอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้

เรื่อง การวิเคราะห์ธรรมชาติของผู้เรียนตามแนวพุทธ

ธรรมชาติผู้เรียน

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน ครูต้องนำความรู้ทั้งวิชาการและเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุความสามารถของแต่ละบุคคลได้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนผู้เรียนมีคุณลักษณะตามหลักการและเป้าหมายของหลักสูตรที่จัดขึ้น การศึกษาธรรมชาติผู้เรียน เป็นความรู้ที่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกคนต้องนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติผู้เรียน ไปใช้ในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การศึกษาและทำความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคนจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติและพัฒนาการของผู้เรียนนั้น ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำต่างๆ ที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานในการเข้าใจธรรมชาติพัฒนาการผู้เรียน ดังนี้

1. การเจริญเติบโต (growth) หมายถึง การเพิ่มขนาดของส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ขนาด รูปร่าง สัดส่วน กระดูก กล้ามเนื้อและอื่นๆ ตลอดจน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่วุฒิภาวะ (maturation) ทางด้านการเพิ่มขนาด ซึ่ง อาจเกิดเพียงเฉพาะที่หรือทุกส่วนของร่างกายก็ได้ สามารถวัดได้เป็นน้ำหนัก ความยาว ความกว้าง ความหนา เช่น น้ำหนักของร่างกายหรืออวัยวะต่างๆ หรือขนาดรอบศีรษะ โดยเพิ่มตามอายุ เป็นต้น
2. วุฒิภาวะ (maturity) หมายถึง ภาวะที่บุคคลเจริญเติบโตโดยส่วนรวม เจริญเติบโตเต็มที่ทั้งทางกายภาพและจิตภาพ ทำให้บุคคลสามารถที่จะแสดงออกได้ตามธรรมชาติตามช่วงอายุที่พึงควรจะแสดงออกได้ตามครรลองของบุคคลที่เป็นไปเฉพาะตน และเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะนำไปสู่การมีวุฒิภาวะ (maturity) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายทางกรรมพันธุ์เป็นไปโดยธรรมชาติ ไม่ต้องมีการฝึกฝนหรือการเตรียมตัวเช่น การคลาน การนั่ง การเดิน ฯลฯ

3. ความพร้อม (readiness) หมายถึง ผลรวมของพัฒนาการของบุคคล
 ประสบการณ์แรงจูงใจ ความสามารถ และความสนใจที่เกี่ยวข้องกับงานของการเรียนรู้ ความ
 พร้อมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ

1. วุฒิภาวะของเด็ก
2. ประสบการณ์ของเด็ก
3. แรงจูงใจและความสนใจ
4. ความวิตกกังวลใจของเด็ก
5. วิธีสอนที่มีคุณภาพ

ความพร้อม หมายถึง ผลรวมของวุฒิภาวะ พัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมีความ
 เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น ความพร้อมเป็นช่วงของ
 วิกฤติซึ่งเป็นช่วงที่สามารถหรือเป็นเวลาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นสถานะที่สมบูรณ์ของบุคคล
 ที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งอย่างบังเกิดผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

1. วุฒิภาวะ
2. การได้รับการฝึกฝน การเตรียมตัว
3. ความสนใจหรือแรงจูงใจ

ความพร้อมในการเรียนรู้มี 2 แนวทางได้แก่

1. ความพร้อมเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural Readiness Approach) กลุ่มนี้มีความ
 เห็นว่า ความพร้อม ไม่จำเป็นต้องจัดให้ผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียนจะเกิดขึ้นตาม
 ธรรมชาติ การที่จะทำอะไรก็ตามไม่ควรจะเป็นการ “เร่ง ” เพราะการเร่งไม่ทำให้เกิดประโยชน์
 ใดๆ ตรงกันข้ามการเร่งจะทำให้เกิดผลเสียตามมาคือทำให้ผู้เรียนเกิดความหือหอยและเบื่อ
 หน่ายในการเรียนรู้

2. ความพร้อมเกิดจากการกระตุ้น (Guided Experience Approach) กลุ่มนี้มีความเห็น
 ว่า ความพร้อมเป็นสิ่งที่กระตุ้นได้ การจัดประสบการณ์จะก่อให้เกิดความพร้อมได้โดยตรง
 โดยเฉพาะในวัยเด็กจะมีช่วงวัยวิกฤติ(critical period) ของการเรียนรู้ นักจิตวิทยาบางคนเชื่อว่า
 ถ้าในช่วงวิกฤติเด็กไม่ได้รับประสบการณ์จะทำให้เด็กไม่เกิดการเรียนรู้ในพัฒนาการที่สำคัญ
 เช่น ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่า เด็กในช่วงแรกเกิดถึง 2 ขวบ เด็กจะพัฒนา
 ความไว้วางใจแต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการพัฒนาในช่วงอายุนี้ พ่อแม่จะไม่สามารถพัฒนาบุคลิกภาพ
 การไว้วางใจให้กับลูกได้ เป็นต้นจากแนวคิดในเรื่องความพร้อม ในปัจจุบันได้มีการจัด
 การศึกษาในระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนเป็นต้น เพื่อเตรียม

ความพร้อมให้กับเด็กโดยมีทั้งพ่อแม่และผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่ให้ความสำคัญด้วยการส่งลูกเรียนในระดับนี้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามมีผู้ปกครองที่ส่งลูกเรียนในช่วงชั้นที่ 1 โดยไม่ได้ผ่านการเตรียมความพร้อม

4. พัฒนาการ (development) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมนุษย์หรือสัตว์ ตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ พัฒนาการก่อนข้างจะเกิดขึ้นตามลำดับและต่อเนื่องเป็นระยะยาว การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวเกิดจากการเจ็บป่วย ไม่พิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดในช่วงแรกของชีวิตที่ดีจะส่งผลต่อการปรับตัวและจัดระบบได้มากกว่า มีประสิทธิภาพมากกว่าและมีความซับซ้อนมากขึ้นของมนุษย์

จากการศึกษาคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของผู้เรียน สรุปความสัมพันธ์ได้ดังนี้ พัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ที่มีทั้งการเจริญเติบโต (growth) ทางด้านร่างกายรูปร่าง ขนาดและน้ำหนัก และในขณะเดียวกันจะมีวุฒิภาวะ (maturation) ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมีความต่อเนื่อง (naturally and spontaneously) และเป็นไปตามพันธุกรรมซึ่งเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากสิ่งแวดล้อม ยกเว้นกรณีการขาดโภชนาการหรือการเจ็บป่วยที่รุนแรง พัฒนาการทางด้านร่างกายของมนุษย์จะมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับวุฒิภาวะ ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ จะเกิดจากการเรียนรู้ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับสิ่งแวดล้อม ได้แก่พัฒนาการทางด้านสังคม ส่วนพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและบุคลิกภาพ สำหรับการพัฒนาความพร้อมของผู้เรียน ครูสามารถพัฒนาให้เกิดได้ด้วยการคำนึงถึงการมีวุฒิภาวะ การฝึกหัดฝึกฝนและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้

คุณลักษณะผู้เรียน

รู้บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ เมื่อเราเป็น นักเรียน หน้าที่ก็คือต้องขยันมาเรียน บางคนหายไปตั้งแต่ต้นเทอม มาเฉพาะตอนสอบ หรือ มาสายได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ต้องรู้บทบาทของตนเองว่าเมื่ออยู่ในห้องเรียน นอกจากนั้น คำว่า “รับผิดชอบ” ควรสะกดให้เป็น และทำให้ได้ อาจารย์มอบหมายงานอะไร ควรทำเต็มความสามารถ และเสร็จตามกำหนด ไม่ใช่รอแต่จะให้เพื่อนทำ เพื่อนช่วย ขอตัวช่วยตลอด ชีวิตนี้ ไม่มีใครช่วยเราได้ตลอดไปหรอกนะค่ะ ถ้าเราไม่เรียนรู้ที่จะช่วยตัวเอง

รู้จักการให้ความร่วมมือกับคนอื่น การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงห้องเรียนสี่เหลี่ยม หน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือหน้าปกหนังสือเท่านั้น โลกนี้ยังมีอะไรให้ค้นหามากมาย กิจกรรมที่

เป็นอย่างหนึ่ง ที่ผู้เรียนที่ดีควรเข้าร่วม เพราะจะทำให้เราเรียนรู้อะไรมากมาย จากการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักภาวะผู้นำ ผู้ตาม รู้จักการวางแผน มากมายบ่อยครั้งที่มักพบว่า ผู้เรียนที่เรียนอย่างเดียว มักจะมีปัญหาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพราะคิดว่าข้าเองคนเดียว คนอื่นคิดไม่ทัน ใ้กว่าเราอยู่เสมอ และการคิดแบบนี้ จะส่งผลต่อการทำงานต่อไปในอนาคตด้วย

รู้จักแบ่งเวลา การเรียนกับการทำกิจกรรมเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่กันก็จริง แต่ผู้เรียนบางคนก็ทุ่มเทในงานกิจกรรม จนลืมว่าหน้าที่สำคัญอีกอย่างก็คือ การศึกษา ทำกิจกรรมไปมาจนเกร็ดตก แล้วก็มีมาโทษว่าทำกิจกรรมแล้วมันแย่งอย่างโน้นอย่างนี้ ดังนั้นต้องรู้จักแบ่งเวลา จึงจะเป็นส่วนหนึ่งของคุณสมบัติของผู้เรียนที่ดี

รู้จักเตรียมความพร้อม การมาเรียนหนังสือ ควรเตรียมตัวให้พร้อมทั้งเรื่องอุปกรณ์และจิตใจ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการรับความรู้จากการเรียนในแต่ละวิชาเพื่อที่จะได้รับความรู้ให้มากที่สุดและนำไปใช้ในชีวิตได้

การเป็นผู้เรียนที่ดี ไม่ใช่เรื่องยากเลย ทุก ๆ คนก็ทำได้ และย้ำอีกครั้งว่า ผู้เรียนที่ดี ไม่จำเป็นต้องเรียนดี เรียนเก่ง แต่ขอแค่เป็นคนที่มีคุณธรรมดี มีน้ำใจ คุณก็สามารถเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้

บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน

บทบาทของผู้เรียนต่อการเรียน

ในการเรียนตามแนวพุทธวิธีการสอน ผู้เรียนจะมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติและสร้างความรู้ไปพร้อมๆกันด้วยตัวของเขาเอง บทบาทที่คาดหวังจากผู้เรียน คือ

1. มีความยินดีร่วมกิจกรรมทุกครั้งด้วยความสมัครใจ
2. เรียนรู้ได้เอง รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆที่มีอยู่ด้วยตนเอง
3. ตัดสินปัญหาต่างๆอย่างมีเหตุผล
4. มีความรู้สึกและความคิดเป็นของตนเอง
5. วิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้
6. ให้ความช่วยเหลือกันและกัน รู้จักรับผิดชอบงานที่ตนเองทำอยู่และที่ได้รับมอบหมาย

มอหมาย

7. นำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้นั้น
8. มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

บทบาทของผู้เรียนต่ออาจารย์

ทิศ 6 หลักธรรมที่สอนให้เราปฏิบัติต่อบุคคลรอบด้าน ทิศเบื้องขวา หรือ ทิศใต้ หมายถึง การปฏิบัติต่อกันระหว่าง ศิษย์ และ ครูบาอาจารย์ ผู้เรียนจะต้องให้ความเคารพนับถือ อาจารย์ และปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นผู้เรียนที่ดี ดังนั้นหน้าที่ของศิษย์พึงปฏิบัติต่ออาจารย์ ดังนี้

1. มีสัมมาคารวะให้ความเคารพ ลูกขึ้นยืนต้อนรับ แสดงความเคารพ
2. คอยรับใช้และรับคำแนะนำ การพูดจากับอาจารย์ด้วยความสุภาพอ่อนน้อมทั้งต่อหน้าและลับหลัง
3. เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรม ตั้งใจฟัง แสดงถึงความว่าง่าย
4. ประนินบัติ ด้วยการอุปัฏฐากในกิจธุระ
5. เรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ
6. ให้ความร่วมมือ กับอาจารย์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
7. กตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์ กตัญญู คือ การรู้คุณท่าน กตเวที คือ การตอบแทนบุญคุณ

เปรียบเทียบธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้

ธรรมชาติผู้เรียนตามแนวพุทธ

พระพุทธเจ้าได้ทรงนำจิตวิทยาการศึกษามาใช้ในการแสดงธรรม อบรมสั่งสอน เมื่อเทียบกับหัวข้อความรู้พื้นฐานของจิตวิทยาการเรียนรู้แล้ว พระพุทธองค์ได้ทรงใช้ความรู้ตามหลักการนี้ในการสอนเช่นเดียวกัน แต่มิได้ประมวลไว้เป็นหลักฐาน จะมีวิธีการสอดแทรกอยู่ในขั้นตอนของการสอนเกือบทุกวิธี ดังนั้นจิตวิทยาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์จึงกล่าวถึงเรื่องใหญ่ๆ เพียง 2 เรื่องคือ

1. ธรรมชาติของผู้เรียน ตามหลักของพุทธศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนหรือคนเรานั้นย่อมประกอบด้วยขันธ์ 5 (คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ) ส่วนปัญหาพื้นฐานของผู้เรียนก็คือ ผู้เรียนนั้นมีอกุศลมูล (โลภะ โทสะ และ โมหะ) อยู่มาก ถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจวิธีที่จะลดหรือละอกุศลมูลลงได้บ้างแล้ว ก็จะเป็นอันตรายต่อตัวเองและสังคมด้วย นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังได้ทรงให้คำนิยามถึงจริต (คุณภาพทางจิตใจหรือแนวโน้มทางจิตใจ) ของผู้เรียนด้วย ซึ่งผู้สอนควรหาวิธีการสอนให้เหมาะสมกับจริตของผู้เรียนทั้ง 6 ประการ คือ

- 1.1 ราคะจริต มีความโน้มเอียงในทางรักใคร่
- 1.2 โทสะจริต มีความโน้มเอียงในทางโกรธเคือง
- 1.3 โมหะจริต มีความโน้มเอียงในทางลุ่มหลง
- 1.4 วิตถจริต มีความโน้มเอียงในทางคิดมาก
- 1.5 สัทธาจริต มีความโน้มเอียงในทางเชื่อง่าย
- 1.6 พุทธจริต มีความโน้มเอียงในทางปัญญา

2. ธรรมชาติของการเรียนรู้ โดยทั่วไปตามหลักจิตวิทยาการศึกษา ผู้สอนจะต้องทราบว่า ผู้เรียนนั้นเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างไรและโดยวิธีใดบ้าง เพื่อที่จะได้ดำเนินการสอนตามแนวทางของการเรียนรู้เหล่านั้น ซึ่งจะมีผลช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจ เกิดความรู้ได้ง่ายขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะและศักยภาพที่พึงประสงค์อีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสนใจ ตั้งใจที่จะศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ ต่อไปอีก เรื่องธรรมชาติของการเรียนรู้ในทางพุทธศาสตร์ ก็ได้กล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้ไว้หลายประการ เช่น การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด (จินตตามยปัญญา) การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำกรรมฐานหรือภาวนา เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวถึงการเรียนรู้ในระบบขั้น 5 (เบญจขั้น) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปธรรมกับนามธรรม สรุปความแล้วก็คือ จิตของมนุษย์ถูกรอบงำด้วยความไม่รู้ (อวิชชา) ทำให้หลงผิดยึดมั่นในขั้น 5 ว่าเป็นตัวของตัวเอง จนเป็นผลให้จิตวิญญูณ ต้องติดหมุนเวียนอยู่ในสภาพของการเวียน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งเป็นทุกข์ เมื่อใดที่จิตสามารถสลัดหลุดออกจากการครอบงำของอวิชชาได้ จิตก็จะเป็นไทแก่ตัวเอง

จิตของมนุษย์จะพ้นจากการครอบงำของอวิชชาได้ด้วยการเจริญสติปัญญา ด้วยวิธีการแห่งวิปัสสนากรรมฐาน คือเริ่มต้นด้วยการรักษาศีล เพื่อให้กาย วาจา เป็นปกติ อยู่ในสายแห่งการทำความดี และฝึกสมาธิด้วยวิธีสมถกรรมฐาน เพื่อให้จิตใจสงบจากความฟุ้งซ่าน อันเนื่องมาจากความโลภ ความโกรธ และความหลง จากนั้น จึงเจริญปัญญาด้วยวิธีวิปัสสนากรรมฐาน ที่มุ่งพัฒนาสติ สติสัมปชัญญะและปัญญาในการกำหนดรู้สภาวธรรมที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจในปัจจุบัน (กำหนดรู้ปัจจุบันธรรม) ก็เพื่อจะให้เห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริง ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีลักษณะร่วมกันอยู่ ๓ ประการ ที่เป็นความจริงตลอดทุกกาลและเทศะ คือลักษณะอนิจจัง ลักษณะทุกขัง และลักษณะอนัตตา เมื่อใดที่รู้ซึ่งรู้แจ้ง เห็นจริงในลักษณะร่วมกัน 3 ประการนี้อย่างสมบูรณ์ เมื่อนั้นจิตของมนุษย์ก็จะเปลี่ยนไปด้วยความรู้แจ้งเห็นจริง และจิตในสภาวะเช่นนี้ คือจิตที่หลุดพ้นจากการครอบงำด้วยศัตรูของจิต ซึ่งได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง และหลุดพ้นจากวัฏสังขารโดยสิ้นเชิง ผู้ที่หลุด

พื้นแล้วนี้ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในมหาวิทยาลัยชีวิตอย่างแท้จริง ไม่จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้อีกต่อไป ซึ่งในทางพุทธศาสตร์ เรียกว่า “อเสขบุคคล”

การศึกษาจิตวิทยาในพุทธศาสตร์นั้น ศึกษาจากขั้นที่ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา

สังขาร และวิญญาณ ที่เรียกว่า “เบญจขันธ์” ทั้งที่เป็นภายใน คือ ตนเองและภายนอก คือ คนอื่น ด้วยการสังเกต และอาศัยสติเป็นเครื่องกำหนดรู้ จึงเกิดความรู้มากมาย ชับซ้อนเป็นพระอภิธรรม และอาศัยสติเป็นเครื่องกำหนดรู้ จึงเกิดความรู้มากมาย ชับซ้อนเป็นพระอภิธรรม ซึ่งนำมาประยุกต์ในการกำหนดเป็นพระวินัย และปรากฏเป็นคำสอนในพระสูตร พระพุทธเจ้า ได้ทรงค้นพบความรู้ อันเป็นประโยชน์ คือค้นพบวิธีตัดกระแสการสื่อสารต่อของจิต เจตสิก ซึ่งทำให้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป และพร้อมกันนั้น ด้วยจิตอันบริสุทธิ์จากกิเลส ย่อมมีพลังมากกว่าจิตที่มีกิเลส พระพุทธเจ้าจึงสามารถทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่สูงกว่าพวกเดียรถีย์ เจ้าลัทธิทั้งหลาย จนถึงขั้นยมกปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ที่สนใจทางนี้ว่า เป็นความสามารถพิเศษ

จิตวิทยาในพุทธศาสตร์ไม่ขัดกับหลักจิตวิทยาที่เกิดขึ้นภายหลัง แม้จนกระทั่งทุกวันนี้ เนื่องจากความรู้ทางจิตวิทยาในพุทธศาสตร์นั้น ได้จากการศึกษาเรื่องจริยธรรม ซึ่งจะศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติในเรื่องคุณธรรม ศีลธรรมอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้ง เพื่อจะได้ลดการเบียดเบียน และการทุจริตต่อกันลง ไปเสีย รู้จักละอายต่อความชั่ว รู้จักประกอบความดี อันจะก่อให้เกิดสันติสุขและความร่มเย็น ได้บ้างทั้งในตัวเองและสังคม เพราะจริยธรรมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนไว้นั้น จะเป็นเครื่องมือทำให้อันตรกิริยา (Interaction) ระหว่างบุคคลกับสังคม หรือสิ่งแวดล้อม เป็นไปในทางที่ดี ไม่มีปัญหา ไร้การเบียดเบียน ไร้ความพยายบาท ฯลฯ มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข มีศรัทธา มีศัลยวิสุทธิ เชื่อกรรม เมื่อประพฤติดีธรรม ธรรมก็จะรักษาและคุ้มครองให้พ้นภัยได้

เนื้อหาของจิตวิทยาการศึกษาที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับครู อาจารย์และนักการศึกษา จะประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. ความสำคัญของวัตถุประสงค์ของการศึกษาและบทเรียน
2. ทฤษฎีพัฒนาการและทฤษฎีบุคลิกภาพ
3. ความแตกต่างระหว่างบุคคลและกลุ่ม
4. ทฤษฎีการเรียนรู้
5. ทฤษฎีการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. หลักการสอนและวิธีการสอน

7. หลักการสอนและวิธีการสอน

8. การสร้างบรรยากาศของห้องเรียน

ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้ครูอาจารย์ และ

นักการศึกษา นำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพ
ผู้เรียนและสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามความเจริญของโลกในยุคปัจจุบัน ซึ่งทุก
ประเทศต้องพยายามส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานสูง เพื่อช่วยให้ผู้ที่ได้รับ

การศึกษาประสบความสำเร็จในชีวิต มีความสามารถในการประกอบอาชีพและทำ
คุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างสมบูรณ์ กระบวนการเรียนรู้ในชีวิตตามหลักพุทธศาสตร์ มี
ลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่แท้
โดยท่านกล่าวว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อผู้เรียนได้สัมผัส สัมพันธ์ คิด
วิเคราะห์และปฏิบัติฝึกซ้ำทวนอย่างต่อเนื่อง (กล่าวคือเกิดกระบวนการเผชิญสถานการณ์) จน
หยั่งรู้ซึมซับสู่ภายในจิตใจ กลั่นกรอง เกิดเป็นปัญญาของตนเอง ดังนั้นท่านจึงได้ประยุกต์
แนวทางดังกล่าว เช่น การพัฒนาขั้น 5 และอายตนะ 6 เป็นต้น มาสู่การจัดการเรียนการ
สอน เรียกว่า กระบวนการซึมซับ”

สรุปหลักการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ มีนัยสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ได้
สัมผัส สัมพันธ์สิ่งเร้า เกิดธาตุรู้มีการกระทำโต้ตอบ ฝึกฝนอบรมตนเองหรือโดยกัลยาณมิตร
จนประจักษ์ผลเกิดคุณภาวะ (ความรู้และความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุข
ภาวะ (ความผาสุกพอเหมาะพอควร) และอิสรภาวะ (พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส)

2. หลักการเรียนรู้ 6 หลัก

หลักที่หนึ่ง พระพุทธศาสนามองมนุษย์ทั้งในฐานะที่เป็นเอกัตบุคลและในฐานะที่
เป็นสมาชิกของสังคมซึ่งต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น

หลักที่สอง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์หรือเวไนยบุคคล สามารถได้รับการสั่ง
สอน ฝึกฝน และอบรมบ่มนิสัยได้

หลักที่สาม มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญาแต่กำเนิด (สชาติปัญญา) แม้ว่ามนุษย์จะ
มีความแตกต่างกันก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ (โยคปัญญา)

หลักที่สี่ พระพุทธศาสนาอธิบายหลักการเรียนรู้ของมนุษย์ว่า เกิดขึ้นในวิถีชีวิตทั้ง
ชีวิต มีลักษณะเป็นองค์รวมของรูปกับนาม

หลักที่ห้า การเรียนรู้ของมนุษย์มี 3 แกน คือ

1. การฝึกฝนตนเองเรื่องศีล
2. การฝึกฝนตนเองเรื่องสมาธิ
3. การฝึกฝนตนเองเรื่องปัญญา

หลักที่หก การพัฒนาปัญญา “จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเกิดปัญญา” ต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (ศุภมยปัญญา) การฝึกฝนคิดค้น (จินตามยปัญญา) และการฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา)

3. สรุปกระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวทางพุทธศาสนาว่ามี
คุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการพัฒนาปัญญา มีความสมบูรณ์โดยตลอด
2. กระบวนการพัฒนาปัญญา มีลักษณะบูรณาการ
3. กระบวนการพัฒนาปัญญา มีลักษณะพัฒนาการที่หมุนเวียนขึ้นหาจุดสูงสุด
4. กระบวนการพัฒนาปัญญา มีลักษณะที่ยั่งยืนรากลงลึกด้วย มิใช่พุ่งขึ้นอย่าง

เดียว

5. กระบวนการพัฒนาปัญญา เป็นการสร้างแรงจูงใจและสิ่งเร้า (ศรัทธา) และการฝึกฝนตนเองต่อเมื่อเกิดสมาธิและปัญญาแล้วต้องละสิ่งเร้านั้นเสีย

6. กระบวนการพัฒนาปัญญาตามนัยของพระพุทธศาสนาอุดมการณ์
สูงสุด คือ การใช้ปัญญาปฏิบัติให้เกิดอิสรภาพอันสมบูรณ์

ใบงานที่ 2

ชื่อ - สกุล รหัสனிสิต.....

คำชี้แจง ให้นศึกษาเอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้เรื่องการวิเคราะห์ธรรมชาติของ
ผู้เรียนตามแนวพุทธ แล้วตอบคำถาม

1. ความรู้ที่ได้รับ (สรุป)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ได้ปฏิบัติ

2.1 ด้านความขยันหมั่นเพียร

.....
.....

2.2 ด้านความมีวินัย

.....
.....

2.3 ด้านความรับผิดชอบ

.....
.....

3. การประยุกต์ใช้กับการเรียนและการนำไปใช้

.....
.....

4. ความคิดเห็นอื่น ๆ

.....
.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

คำชี้แจง

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมนิสิตในขณะที่เรียนและปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียน ที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการสังเกต															รวม 15 คะแนน	สรุป	
		ความตั้งใจในการเรียน					ความตั้งใจในการปฏิบัติงานรายบุคคล					ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม						ผ่าน	ไม่ผ่าน
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1			
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
รวม																			

เกณฑ์การผ่าน คะแนน 0-8 ไม่ผ่าน

คะแนน 9-15 ผ่าน

แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม
ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิถีการสอน
สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิถีการสอน

การประเมินพฤติกรรมจริยธรรมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. พฤติกรรมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร
2. พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย
3. พฤติกรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม ดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
5	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรม ส่งงานครบทุกชิ้นงานทันตามกำหนดเวลา
4	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรม ส่งงานครบทุกชิ้นงาน แต่ไม่ทันตามกำหนดเวลา
3	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรม ส่งงานไม่ครบทุกชิ้นงาน และไม่ทันตามกำหนดเวลา
2	ตั้งใจเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ครบทุกกิจกรรม ส่งงานไม่ครบทุกชิ้นงาน และไม่ทันตามกำหนดเวลา
1	ไม่ตั้งใจเรียน ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ ไม่ได้มุ่งมั่นปฏิบัติงานให้เป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ครบทุกกิจกรรม ส่งงานไม่ครบทุกชิ้นงาน และไม่ทันตามกำหนดเวลา

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
5	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเคร่งครัด ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจเคารพในสิทธิของผู้อื่น
4	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเคร่งครัด ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น
3	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเหมาะสม ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น
2	เข้าเรียนตรงเวลา มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ไม่ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเหมาะสม ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความเต็มใจไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น
1	เข้าเรียนไม่ตรงเวลา ไม่มีระเบียบวินัยในตนเอง พุดไม่สุภาพ แต่งกายไม่ถูกระเบียบ ไม่ปฏิบัติตนตามระเบียบของชั้นเรียนอย่างเหมาะสม ร่วมกิจกรรมที่กำหนดด้วยความไม่เต็มใจ ไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
5	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานครบถ้วน ถูกต้อง เรียบร้อย และตรงต่อเวลา
4	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานครบถ้วน ถูกต้อง
3	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานครบถ้วน ไม่ถูกต้อง
2	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีมีประสิทธิภาพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง
1	มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการเรียนอย่างเต็มความสามารถ ปฏิบัติงานดีแต่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีผลการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง

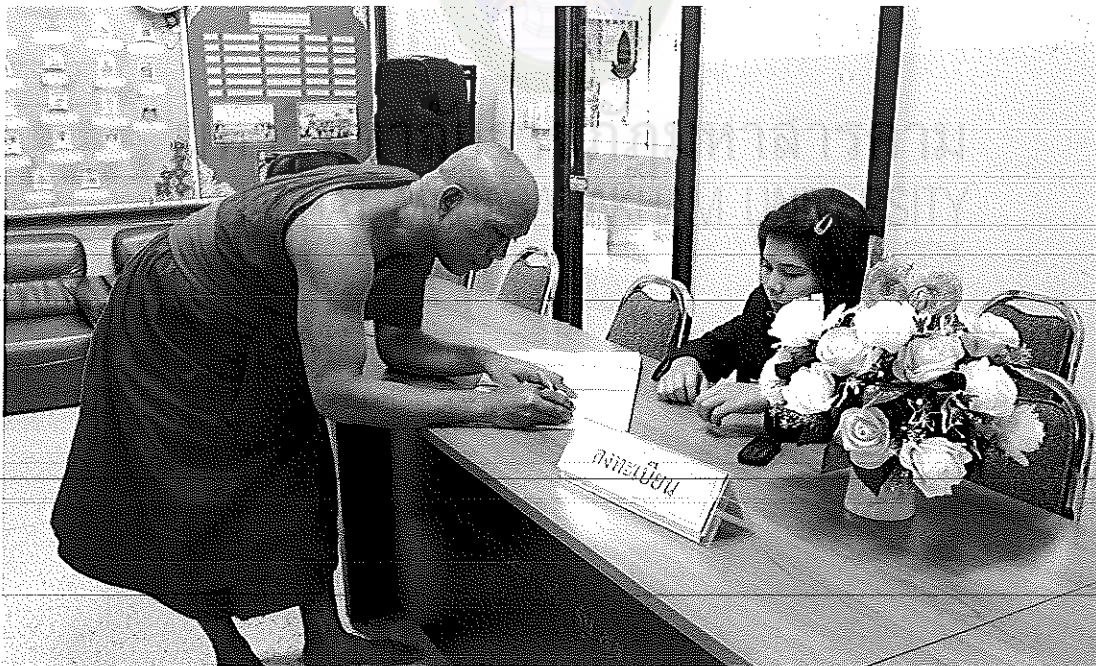
ภาคผนวก ฉ

- ภาพประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group)
- ภาพประกอบการจัดการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพภาคผนวกที่ 1 ห้องสนทนากลุ่ม (Focus group)

ภาพภาคผนวกที่ 2 พระอาจารย์มหาสมบัติ ฐานวโร ลงทะเบียนร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)

ภาพภาคผนวกที่ 3 ผู้วิจัยนำเสนองานสนทนากลุ่ม (Focus group)

ภาพภาคผนวกที่ 4 บรรยากาศห้องสนทนากลุ่ม (Focus group)

ภาพภาคผนวกที่ 5 พระครูสุเมธจันทสิริ และอาจารย์เมฆไท ละม้ายวรรณ ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)

ภาพภาคผนวกที่ 6 คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)

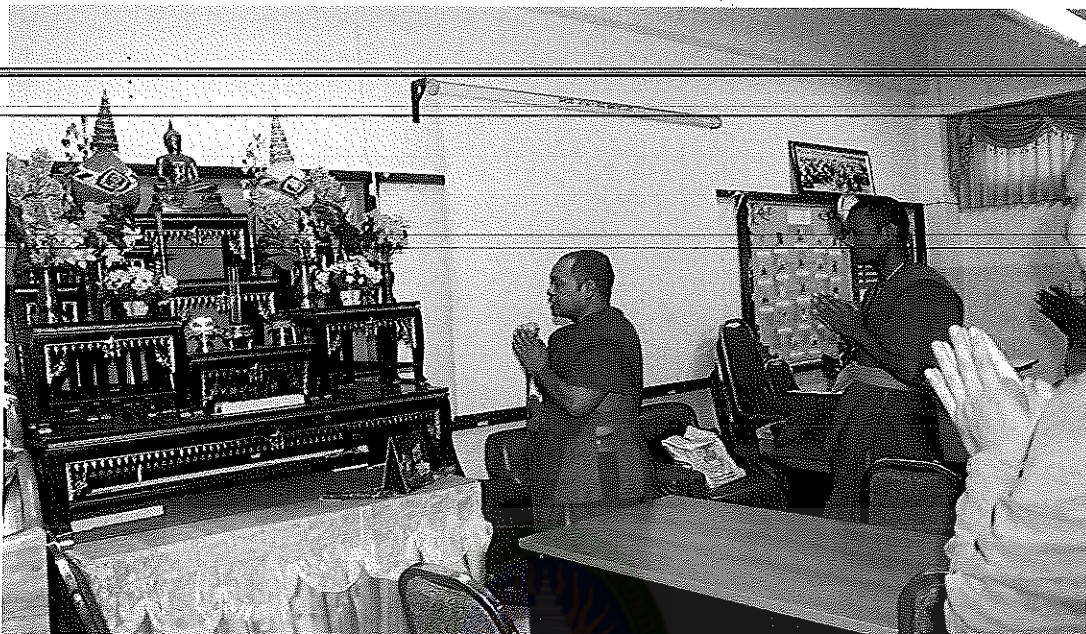

ภาพภาคผนวกที่ 7 ผู้วิจัยถ่ายรูปพร้อมกับคณาจารย์และเจ้าหน้าที่เลขานุการผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group)

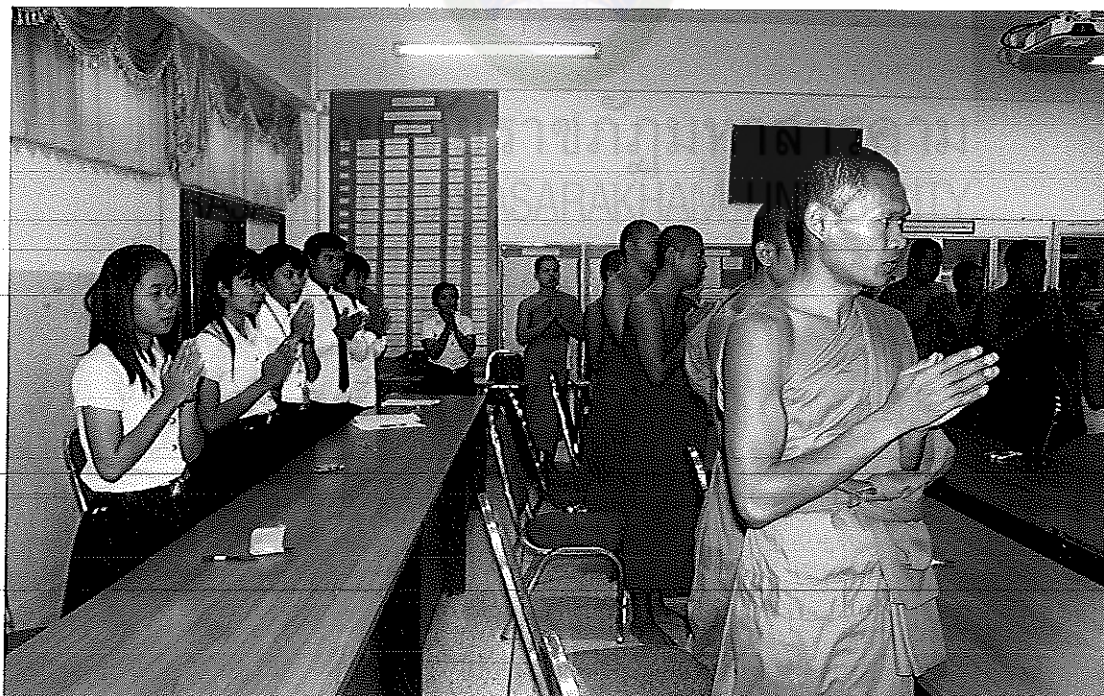

ภาพภาคผนวกที่ 8 นางสาวพัฒนา เจือจันทร์ เจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตสุรินทร์ เลขานุการจดบันทึกสรุปการสนทนากลุ่ม (Focus group)

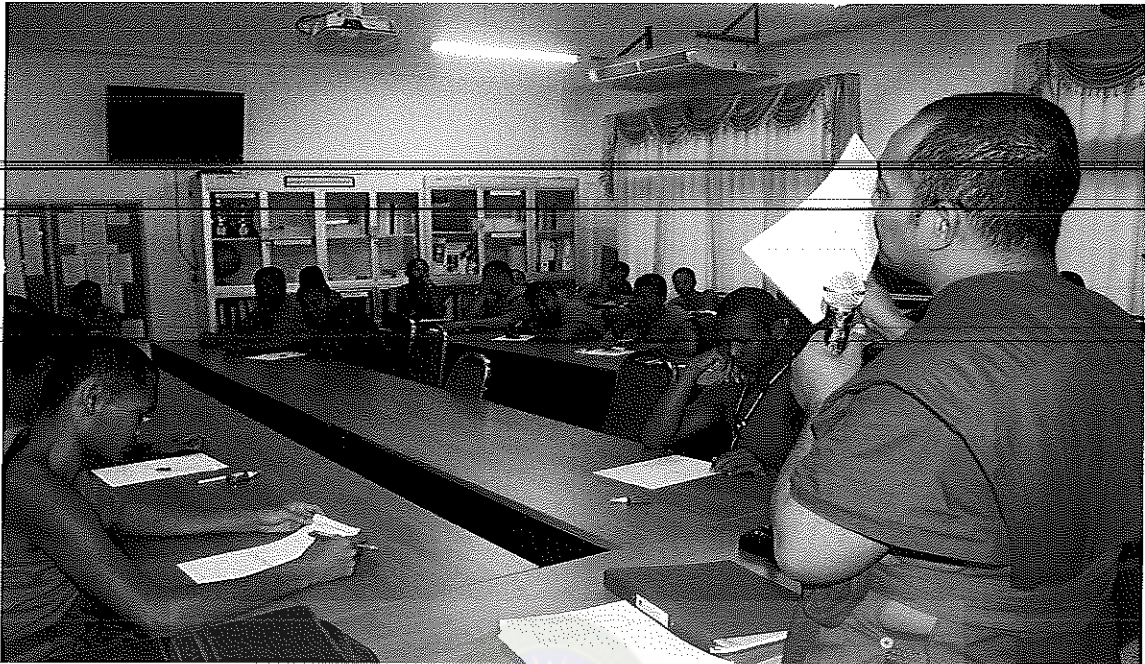
- ภาพประกอบการจัดการเรียนการสอน

ภาพภาคผนวกที่ 9 พระอาจารย์นำกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ก่อนทำการเรียนการสอน

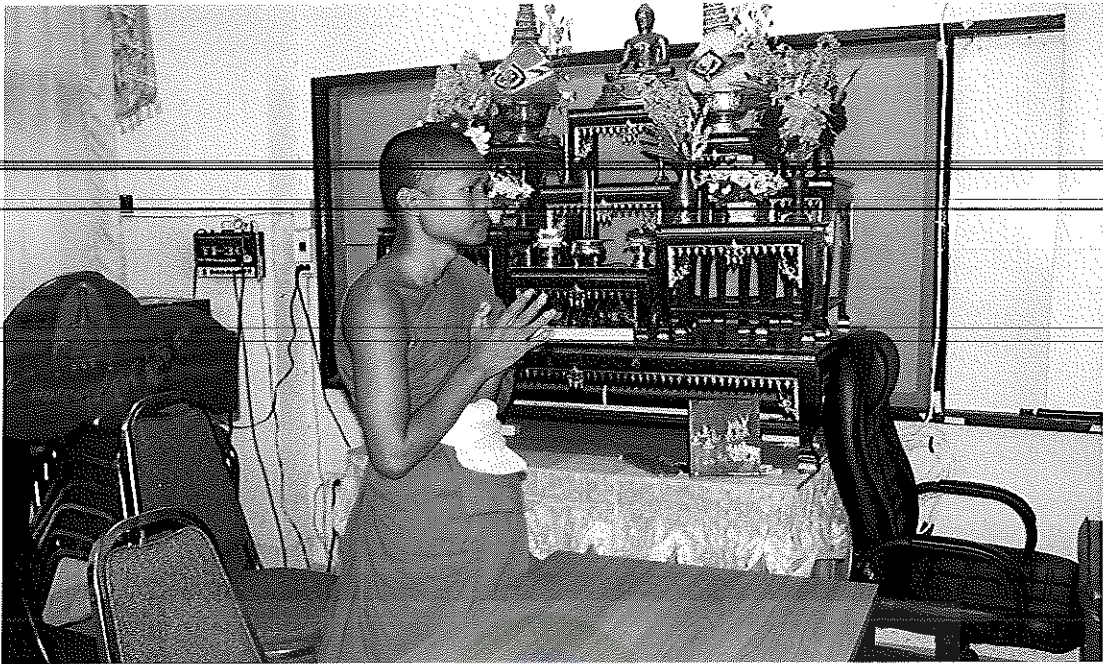
ภาพภาคผนวกที่ 10 นิสิตพร้อมกันกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ก่อนทำการเรียนการสอน

ภาพภาคผนวกที่ 11 พระอาจารย์กำลังทำการเรียนการสอน

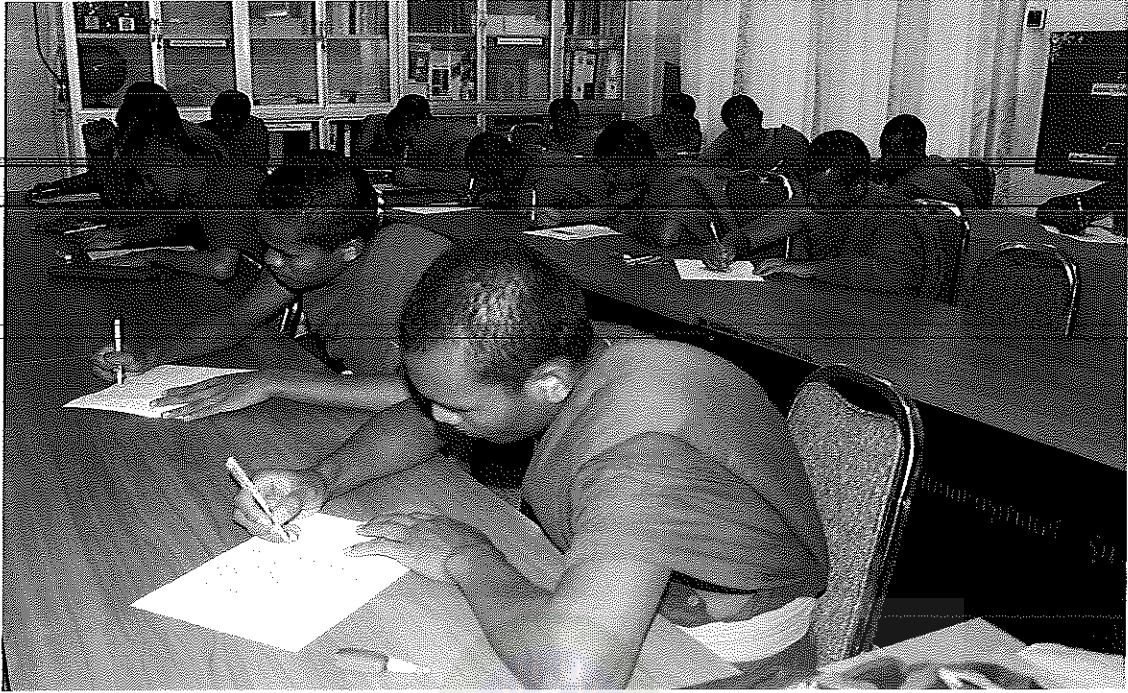
ภาพภาคผนวกที่ 12 บรรยากาศการทำการเรียนการสอน

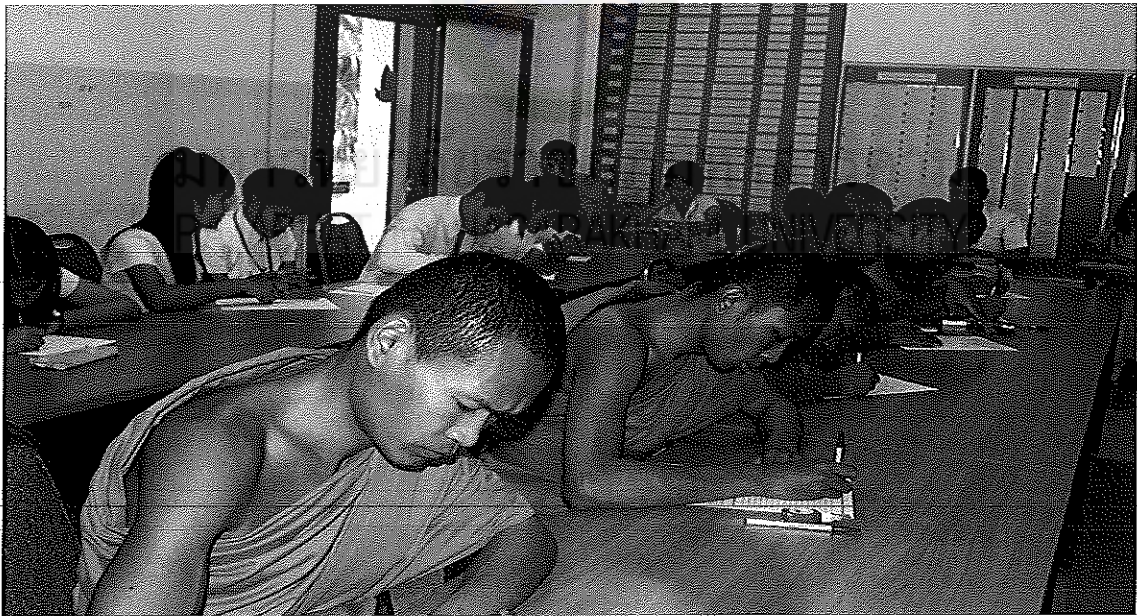
ภาพภาคผนวกที่ 13 นิสิตบรรพชิต มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

ภาพภาคผนวกที่ 14 นิสิตคฤหัสถ์ มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

ภาพภาคผนวกที่ 15 นิสิตร่วมกันสรุปและวัดผลการเรียนรู้

ภาพภาคผนวกที่ 16 นิสิตร่วมกันสรุปและวัดผลการเรียนรู้